AVDOMARI TALAEI RHETORICA

E

P. RAMI, REGII PROFESSORIS,

prælectionibus obſervata.

Cui præfixa eſt epiſtola, quæ lectorem de omnibus utriuſque viri ſcriptis, propediem edendis commonefacit.

LONDINI:

Exeuſum impenſis Societatis
STATIONARIORUM. 1636.

PETRVS RAMVS
Lectori S. D.

HAbes, lector, in duobus libellis Rhetoricam elocutionis & actionis ab Audomaro Talæo non tantùm de Rhetorum officinis depromptam, ſed ex eloquentium hominum ſpatiis obſervatam, & legitimâ inprimis methodo conformatam. Quicquid enim Ariſtotelis vel Iſocratis arculæ, quicquid Ciceronis vel Quintiliani μυροθήκια de hac arte complectuntur, id totum hîc copiosè & integrè propoſitum eſt. Hîc inſignibus poëtarum & oratorum exemplis, id eſt, uſu ipſius eloquentiæ magiſtro, demonſtratum & illuſtratum, quæ ſit in tropis gratia, quæ deliciæ ſint in figuris verborum, qui in figuris ſententiarum nervi ac tori, quæ vis in voce, quæ Suadæ medulla ſit in geſtu totâque actione; corpúſque artis univerſum partibus ac membris aptiſſimè compoſitum atque collocatum. Denique vivam quandam eloquentiæ imaginem Apelles hic noſter tibi repræſentare voluit, quò facilius præſtantium in dicendo hominum rhetoricas virtutes & intelligeres, & intellectas imitando & commentando tibi comparares. Quâ laude grammatica omnium artium apud omnes ſcholas, de quibus quicquam nôſſe potui, cumulatiſſima eſt, paucis præceptis, exercitatione frequenti & aſſiduâ grammaticos innumerabiles informando; rhetorica, ſi ità doceretur, ſi ità exerceretur, oratores tam multos exhiberet, quàm multos grammaticos grammatica quotidie nobis exhibet. Si quid autem rhetoricum in ipſâ rhetorica prætermiſſum putabis, rhetoricę in Ciceronem & Quintilianum ſcholę tibi ſatisfacient,

Vale.

37,02

ANDREAS

ANDREAS WECHELUS
LECTORI S. D.

EGo ut omni officio P. Romanorum dum viveret prosequi semper studui, ità beatam mortui memoriam omni pietatis observantia quæ optimo viro tribui debet, dignissimam esse statuo. Nam & singularis morum probitas, innocentia, publicæ utilitatis studium, cæteræque eximiæ virtutes vivo illi bonorum amorem meritò conciliarunt: & indignus nefariæ cædis illatæ casus, superstitibus desiderium ingens cum mœrore accendit. Verùm hæc mihi propria causa tanti in hominem amoris, præter commemoratas illa omnibus communes extat, & ad extremum usque spiritum extabit, quòd suas lucubrationes nostris typis excudi voluit, atque in eo semper animi proposito, ex quo semel me sibi typographum ascivit, quantum quidem temporum ratio ferre visa est, perseveravit: ut quoscunque ille libros velut liberos quosdam procreaòat, ad eos edendos meam operam, fidem, ac diligentiam tanquam obstetricis munus obire juberet. In quo cum mihi non vulgarem honorem haberi perspicerem, nullis laboribus, nullis sumptibus (qui neque pauci, neque modici faciendi fuerunt) parcendum esse duxi, quin quanta ille cura ac studio omnia scribebat, tanta per me industria in lucem tersissimis typis emitterentur. Quod dum sedulò feci, sæpe fuit ille mihi adeundus, & rogandus; sæpe fuit quod inchoaveram communicandum, ut omnia rectè curarentur, ea potissimùm, in quibus à communi reliquorum more discedebat: denique editum fœtum sæpe (quod Atticis obstetricibus solenne fuit) ferens, ἀμφιδρόμια περιτρέχειν coactus sum. Quem laborem cùm totos quindecim annos continenter exantlaverim, quàm magni sumptus mihi fuerint faciendi, quanta sollicitudo animum meum fatigaverit, omnibus æquis rerum hujusmodi æstimatoribus facilè constare arbitror: cùm præsertim post emissam aliquam editionem, alia à superiore multis sæpe locis immutata statim sufficienda esset. Solebat enim vir ille manum suis scriptis jam editis subinde admovere, quæ nonnulla addens, aut adimens aut etiam ordinem mutans, recudebat, ac quasi nova faciebat. Quam rem cùm illi plerique vitio verterent, qui constantiæ gloriolam venantur, ut ab iis quæ semel senserunt aut dixerunt, nunquam discedant. Ille contrà nusquam sibi quiescendum existimabat, quin limatiora prioribus posteriora dare conaretur, ut interim jam confecto in præsens labore adolescentium studia juvarentur. Nec dubitandum est, quin toties lambendo fœtus hoc conaretur, ut id unus præstaret, quod multi scriptores variis sibi invicem seculis succedentes, perficere studuerunt. Quorum postremos videmus multa superiorum scriptis observatis addidisse, detraxisse, mutasse, emendasse. Quæ cùm ità sint, ut diligentiam quam potui maximam vivo integerrimo viro præstiti, sic quoque illi hodiè superstes (cui in morte oppetenda cum multis aliis perfidiosè oppressis penè socius fui, è furentis plebis faucibus ope divina eruptus) mortuo operam sedulam pro virili navare constitui. Itaq; cùm post ejus obitum viderem illius scripta à nonnullis doctis viris in pretio haberi cœpta, conquiri, quosdam etiam typographos ad ea excudenda accingi, ac non neminem esse qui jam manum operi admoverit, (nempe quia

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit)

cœpi egomet cogitare rem meam in hoc negotio præsipuè agi, gravissimámque

que causam me habere arbitratus sum, cur alios falcem in meam messem immittere prohiberem. Neque enim mihi tam diuturnæ possessionis interversionem ferendam esse existimavi, quin illius retinendæ interdicto agerem, eámque velut lege vindiciarum recuperarem. Qua sanè causa etiamsi sola moveri me significarem, nihil absurdum (credo) facere viderer, si quis typographicarum legum rationem habeat. Verùm hac in re officii mei potissimam & primam rationem habui, ut & mortui existimationi, & studiosorum utilitati consulam. Quod me præ cæteris præstare posse profiteri non dubito, qui penè illi assideni, que postremo tempore ac propè sub mortem parturiebat, animadvertere potui: atque adeò nunc efficere possum, nè pridiano pro recentibus, id est, maiori studio elaboratis & accuratiùs politis, inventuti obtrudantur: sed magis ut quæ ἀυτόχειρα φρονιδῶν sunt (imo ὑστάτων potiùs, atque ita σοφωτάτων) summa fide atque cura studiosis offerantur. Quam ad rem rectè perficiendam, non defuturos mihi optimi viri amantissimos homines confido, Petrum Bergeronium in primis, Loselium, Arnaldum Ossatum, Ioannem Poetevinum, nonnullosque alios, quos acerrimo iudicio præditos esse scio, ut (quemadmodum de matre sua perita obstetrice apud Platonem loquitur Socrates) alienos fœtus à genuinis, vitales ab imbecillis discernant. Horum ego opera, consilio & autoritate, P. Rami τὰ ἀνευ μώμου πάντα (neque enim ullos ἀμώμους vel ἀνεπιδίκους edidit) postremos nimirum, & cum iudicio maxime ob longum docendi usum confirmato valebat, natos, in maximam studiosorum utilitatem emissurum me recipio. Huius rei documentum ac specimen iam vobis præbui in Grammatica Latina, à nobis anno 1572 excusa: quam qui conferre cum ea volet, quæ Basileæ aliquot ante annis edita fuerat, facile intelliget, quemadmodum vir ille seipsum quotidie superare contenderet. Eodem anno Dialecticam recognitam, & velut supremam manu elaboratam dedimus. Quin & Talæi Rhetoricam eadem cura & fide emendatam tunc emisimus. Nam quod ipse autor, si per longiorem vitam licuisset, facturus erat, putavit P. Ramus pro summa studiorum & voluntatum coniunctione, in qua simul vixerant, sibi præstandum esse. Has tres sermocinales (quas vocant) artes, paulo ante immanem illam lanienam dedimus, nunc à Rhetorica rursum edenda initium facimus. Sunt etiam alia nonnulla quæ apud autorem latebant, quæ docti viri, ex manibus scatariorum quibus potuerunt rationibus extorta, nobis communicare decreverunt, præsertim in aliquas Ciceronis orationes. Quæ omnia primo quoque tempore, optimo ordine & commodissima forma digesta efficiemus, ut ad eloquentiæ & philosophiæ coniungenda promovendaque studia prodeant. Hæc dum paramus, tum studiosos rogamus, ut ijs interim fruantur: tum vero reliquos typographos monemus, ne dum intempestiva diligentia alienæ industriæ nocere studeant, communi ipsorum studiosorum utilitati officiant: imo ne committant, ut sibi ipsis obsint, dum infectum esse frustra optabunt, quod præpropera festinatione factum fuerit. Potiùs quieti expectent, dum ea proferantur, quæ in posterum omnibus ex æquo amplissimum sint fructum allatura.

Valete, Francofurti, III. Cal. Mart. 1575.

AUDO-

AVDOMARI TALAEI RHETORICÆ LIB. I.

De Elocutione.

CAP. I. Quid Rhetorica, & quid Elocutio.

RHETORICA *est ars bene dicendi.* Cujus virtus prudenter adhibita, mirabiles effectus habet. Ideóque Plato sophistis Græciæ & rhetoribus iratus, hanc ipsam artem ὀψοποιϊκὴν, κομμωτικὴν, κολακικὴν, χοντικὴν, quandam opsonandi, fucandi, adulandi, incantandi peritiam appellat. Platonem quoque secutus Aristoteles, totum rhetoricæ facultatis artificium, in bene morata civitate supervacaneum esse judicat, tantúmque ob auditoris perversitatem inventum. Denique Romani Româ rhetoricam expulerunt, hodiéque Turcæ Turciâ totâ è liberalibus artibus rhetoricam solam aversantur.

Et quidem nullum est vel condimenti, vel fuci, vel adulationis, vel incantationis genus, quo rudes illi & imperiti auditores (è quibus totæ civitates constant) faciliùs quàm rhetoricis ornamentis ad idoneam sententiam accommodatis capiantur.

Attamen uterque philosophus è Rhetoricæ artis magisterio laudem affectavit, & istis ipsis con-

vitiis rhetoricam hominum reginam effecit, sæpèque aliàs ψυχαγωγὸν, flexanimam nominatim appellavit; Romaniq; tandem mirifico bene dicendi studio flagrârunt, & Turcæ mansuetiores facti, in Græcia præsertim eloquentiæ parente ac magistrâ, sine dubio flagrabunt.

Partes Rhetoricæ duæ sunt; Elocutio & pronuntiatio.

Elocutio est exornatio orationis.

Eáq; per se plurimum potest: ut in Curione, qui tametsi cæteris eloquentiæ laudibus maximè nudus esset, tamen elocutionis splendore, & copiâ, & bonitate quadam expeditâ, & profluente celeritate, orator proximus optimis numeratus est.

CAP. II. Quid tropus, κατάχρησις, ὑπερβολὴ, ἀλληγορία.

ELocutio est tropus aut figura.

Tropus est elocutio, quâ verbum à nativa significatione in aliam immutatur.

Tropus verò Aristoteli ab accuratè docendo aliquando videtur alienus; quia velut ambiguitatis & obscuritatis latebra quædam sit: ideoque fortasse Platonis oratio tropis frequentior, eidem visa est habere redundantiam, fucum, novitatem quandam. Sed aliàs tamen idem tropos collaudat, qui significantes, & grati, & è propinquo sumpti fuerint.

Et certè tropum necessitas genuit, inopiâ coacta & angustiis: pòst autem delectatio jucunditásque celebravit. Nam, ut vestis frigoris depellendi causâ reperta est primò, pòst adhiberi cœpta est ad ornatum

natum etiam corporis & dignitatem: sic verbi modificatio instituta est inopiæ causâ, frequentata delectationis. Delectat autem ideo, vel quia ingenii specimen est transilire ante pedes posita, vel quòd is qui audit, aliò ducitur cogitatione, neque tamen aberrat, quæ maxima est delectatio. Hæc igitur prima sunt condimenta orationis, primâque fucati medicamenta ruboris & candoris.

Sed tamen verecundus debet esse tropus, ut deductus esse in alienum locum, non irruisse; atq; ut precariò, non vi, venisse videatur.

Quòd si durior vel inæqualior fuerit, καταχρησις, *abusio dicitur, & ἀκυρολογία Grammaticis dicitur.*

Sic 4. Æneïd.

Hunc ego si potui tantum *sperare* dolorem.

Sperare pro timere. Pro Mar. Gladium vaginâ *vacuum* non vidimus, dixit orator: quod ex Livio nudum diceres.

Audacia autem *tropi*, ὑπερβολὴ, *Superlatio appellatur.*

Sed cùm troporum singulorum ornatus magnus est, tum continuatorum & conjunctorum multò maximus. quæ continuatio (si lubet) ἀλληγορία, Inversio nominetur.

Sed in Allegoria tenendum est illud, ut, quo ex genere rerum cœperis, eodem desinas: secus inconsequentia fœdissima fuerit, ait Quintilianus.

CAP. III. De Metonymia causæ.

TRoporum genera duo sunt.
Primum est Metonymia & Ironia.

Metonymia est tropus causæ ad effectum, subjecti ad adjunctum; vel contra.

Metonymia causæ, est Efficientis aut Materiæ.

Efficientis, ut cùm inventor & autor pro ipsis effectis rebus usurpantur.

Æneïd. 1.

Tum *Cererem* corruptam undis *Cerealiáque arma*
Expediunt. —— id est, fruges.

Pro Marc. Quos amisimus cives, eos *Martis* vis perculit, non ira victoriæ. *Martis*, id est, prælii. Georg. 1.

Aut dulcis musti *Vulcano* decoquit humorem,
id est, igne.

Terent. Eunuch. Sine *Cerere* & *Libero* friget *Venus*, id est, Sine cibo & vino amor friget. Allegoria hîc est.

Vulcanum pro igne vulgò audivimus. Et *Vario Marte pugnatum*, eruditus est sermo. Et, Venerem, quàm coitum dixisse, magis decet. Ità *Liberum & Cererem* pro vino & pane, licentius quàm ut fori severitas ferat, ait Quintilianus lib. 8. cap. 6.

Est præterea *hîc valdè usitatum, imò (quia verbum deest) necessarium, scriptores pro scriptis operibus appellare.*

Sic Mart. 14. appellat Livium pro historia à Livio scripta.

Pellibus exiguis arctatur *Livius* ingens,
Quem mea non totum bibliotheca capit.

Metonymia materiæ.

Non domus & fundus, non *æris* acervus & *auri*,
Ægroto domini deducit corpore febres. *Horat.*

Hîc *as* & *aurum* pro nummis æneis & aureis usur-

usurpantur. 2. Leg. *Aes* & *ferrum* duelli insignia sunt, non fani. Hic *aes* & *ferrum* pro æneis & ferreis armis. Verr. 6. Cùm essent triclinia strata, *argentumque* expositum in ædibus. *Argentum* significat hic argenteam supellectilem.

CAP. IIII. De Metonymia effecti.

METonymia effecti est, cùm ex effectis efficiens significatur.

Agr. 2. Nolo suspensam & incertam plebem Romanam *obscurâ* spe, & *cæcâ* expectatione pendêre. Spes *obscura* dicitur, quia reddit incertos sperantes: & expectatio *cæca*, quia cæcos & igna os expectantes reddit.

Horat. lib. 1. Od. 4.

Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas
Regúmque turres, ô beate Sesti.

Pallidum propriè dicitur, quod pallescit: sed in hoc exemplo *pallida* mors dicitur, quæ pallidum mortuum efficit. Item Æneid 6.

Pallentésque habitant morbi, *tristísque* senectus.

Sic orator *præcipitem* iram, *hilarem* adolescentiam, *segne* otium dixit; ait ibidem Quintilia. us. Imò verò hinc & oratorum, & poëtarum plurima epitheta sunt.

CAP. V. De Metonymia subjecti.

METonymia subjecti est, cùm nomen proprium rei subjectæ ad significandam rem adjunctam traducitur.

Ut, cùm ponitur *continens* pro re *contenta*.

Est

Est verò Metonymia hæc longè frequentissima, cùm locus pro ipsis incolis usurpatur. Æneïd. 2.

Invadunt *urbem* somno vinóque sepultam.

Catul. 3. *Urbs* pulcherrima, florentissima, potentissima. In Pis. Quòd in me *carcerem* effudistis, id est, qui in vinculis & carcere erant, vel digni carcere. Pro Pomp. Testis est *Italia*, quam ille ipse victor L. Sylla hujus virtute & consilio confessus est fuisse liberatam. Testis est *Sicilia*, quam multis undiq; vinctam periculis, non terrore belli, sed celeritate consilii explicavit. Testis est *Gallia*, per quam legionibus nostris in Hispaniam iter Gallorum internecione patefactum est. Testis est *Hispania*, quæ sæpissime plurimos hostes ab hoc superatos prostratósq; conspexit. Hic Cicero *Italiam, Ciciliam, Galliã, Hispaniam* posuit pro *Italis, Siculis, Gallis, Hispanis.*

Aliter etiam locus adres locatas traducitur.

1. de orat. Agè verò, nè semper *forum, subsellia, rostra, curiámque* mediteris, id est, *actiones rhetoricas in foro, in subselliis, in rostris, in curia:* quæ allegoria est: ut rursus ibidem; Quod quidem si erit à vobis impetratum, magnam habebo, Crasse, huic palæstræ & *Tusculano* tuo gratiam, & longè *Academiæ* illi ac *Lyceo* tuum hoc suburbanum gymnasium anteponam. Hic enim per *Academiam, Lyceum, Tusculanum*, intelligimus *doctrinam* celebratam *in Academia* à Platone, *in Lyceo* ab Aristotele, *in Tusculano* à Cicerone.

Ex hoc genere etiam est illud, cùm ex possessore possessa res intelligitur.

Æneïd. 1. Jam proximus ardet *Ucalegon*, id est,

Ucalegonis

Ucalegonis domus. In prosa longè frequentissimum est. Horat. Apud *me* est, id est, *domi meæ*. Cicero; Ego cùm triduo cum Pompeio & apud *Pompeium* fuissem. Idem; Malo tecum apud *te* ambulare, id est, *domi tuæ*. Sic dicimus *hominem* devorari, cujus *patrimonium* devoratur, ait Quintilianus. Et sic Terent. Heaut. Quid te futurum censes, *quem* tot assiduè exedent?

Sic ab Annibale cæsa apud Cannas sexaginta millia Romanorum dicimus, quia ab exercitu, cujus dux erat Annibal, cæsa sunt.

Sic litigantium clientum advocati personas suas pro clientum personis usurpant.

Pro Cæcinn. Restituisse *te* dixti: nego *me* edicto prætoris restitutum esse. Sic Cicero Pisonem advocatum partis adversæ alloquitur, tanquam Eubutius id diceret Cæcinnæ.

CAP. VI. De Metonymia adjuncti.

METonymia adjuncti est, cùm ex adjunctis res subjectæ significantur.

Sic nomina virtutum ipsarum pro bonis viris, & vitiorum pro malis, & multarum aliarum rerum pro personis, quibus adjunctæ sunt, usurpantur.

Ver. 1. Quas res *luxuries* in flagitiis, *crudelitas* in suppliciis, *avaritia* in rapinis, *superbia* in contumeliis efficere potuisset, eas omnes sese, hoc uno prætore, per triennium pertulisse. *Luxuries* pro *luxurioso* ponitur, *crudelitas* pro *crudeli*, *avaritia* pro *avaro*, *superbia* pro *superbo*: & continuatio quatuor Metonymiarum Allegoriam facit.

Sic

Sic signum pro re significata ponitur.

Ut *pubes* pro *juventute*. Pro Mil. Cui omnem Italiæ *pubem*, &c.

Sic *adjunctum temporis* pro *subjectis*.

O *tempora!* ô *mores!* pro perditis temporum, & malè moratis civibus; Catilin. 1.

Aspera tum positis mitescent *secula* bellis *Æneid.* 1.

Ex hoc genere Metonymiæ sunt illa Ciceronis Hyperbolica: O *scelus!* ô *labes!* ô *audaciam* incredibilem! & similia.

Locus ille in Pisonem, insignem quæstionem ex intelligentia Metonymiæ hujus exprimit: Non ulla tibi, inquit, invidia nocuit, sed versus tui. Nimis magna pœna, te consule constituta est poëtæ sive malo sive libero. Scripsisti enim versus; Cedant *arma togæ*. Quid tum? Hæc res tibi fluctus illos excitavit. At hoc nusquam opinor scriptum fuisse in illo elogio, quod, te consule, in sepulchro reipub. incisum est, VELITIS, JUBEATIS, ut non quòd M. Cicero versum fecerit, sed quòd vindicârit. Verumtamen quoniam te non Aristarchum, sed Phalarim grammaticum habemus, qui non notam apponas ad malum versum, sed poëtam armis persequare, scire cupio quid tandem isto in versu reprehendas; Cedant *arma togæ*. Tuæ dicis, inquit, togæ summum imperatorem esse cessurum. Quid nunc te, asine, literas doceam? non opus est verbis, sed fustibus. Non dixi hanc togam, quâ sum amictus, nec arma, scutum & gladium hujus imperatoris: sed quod pacis est insigne & otii, toga: contrà autem arma, tumultus atque belli, more poëtarum locutus, hoc intelligi

intelligi volui, bellum ac tumultum paci atque otio concessurum. Quære ex familiari tuo Græco illo poëta, probabit genus ipsum & agnoscet: neque te nihil sapere mirabitur. Pro Mar. uterque tropus cum propriis verbis adjungitur. Semperque mea consilia pacis & *togæ* socia, non belli atque *armorum* fuerunt.

Aliquando in uno verbo Metonymia duplex est.

Pro Marcello; Victoriæ *ferocitatem* extimescere: pro ferocem victoriam, modus est quartus, & ferocem victoriam, quæ faciat victorem ferocem, secundus modus est.

Ergò hæc Metonymiæ ubertas est tam latis in causarum, effectorum, subjectorum adjunctorum campo finibus propagata.

CAP. VII. De Ironia.

Ironia est tropus à contrario ad contrarium.

Εἴρων cavillator, simulator, dissimulator, illusor, irrisor: sic εἰρωνεία simulatio, dissimulatio, dissimulantia, illusio, irrisio dicitur. Hoc proprium est in hoc tropo nomen.

Valet autem tropus hic cùm ad cætera omnia, tum imprimis ad jocandum: in eóque genere Socratem, Cicero autor est 2. orat. lepore & humanitate cæteris præstitisse: unde & ipse εἴρων appellatus est, quòd se imperitum fingeret, admirator aliorum tanquam sapientum.

Percipitur autem *Ironia, vel rei, vel pronuntiationis, vel utriusq; dissensione. Nam si altera, vel utraq; dissentit à verbis, apparet voci mentem esse contrariam.*

Genera

Genera Ironiæ (siqua sint) dissentaneis dividuntur.

Ironiæ libertas magna est in his formulis. Terent. Eunuch. Heus *bone* vir, curâsti *probè*. Centurioni à pugna absentiam excusanti, quòd in castris custodiæ causâ remansisset, Non amo (dixit Africanus) nimiùm *diligentes*. Sic cùm Lamia deformis interpellaret odiosè, Audiamus (inquit Crassus) *pulchellum* puerum. Cùm esset arrisum, Non potui mihi (inquit Lamia) formam ipse fingere, ingenium potui. Tum hîc, Audiamus (inquit Crassus) *disertũ*. Multò etiam arrisum est vehementius.

Generis hujus est illa simulatio ; *Liberatus* sum, *respiravi*, *bene* habet.

Sed εἰρωνεία continuata facit Allegoriam gratiorem. In Clodium: *Integritas* tua te servavit (mihi crede) *pudor* eripuit, vita anteacta servavit Ver. 3. Dum est unde jus civile discatur, adolescentes ei in disciplinam *tradite*: *mirum* est hominis ingenium, *mira* prudentia. Æneïd. 4.

Egregiam verò laudem & spolia *ampla* refertis
Túq; puérq; tuus: *magnum* & *memorabile* nomen,
Una dolo divûm si fœmina victa duorum est.

Hîc & rei & vocis, si oratio bene proferatur, dissensio manifesta est.

Est & Ironia, quæ παραλειψις, Præteritio, quibusdam dicitur.

Ut in his formulis, *prætereo*, *mitto*, Pro Pomp. Sinite hoc loco, Quirites, (sicuti poëtæ solent, qui res Romanas scribunt) *præterire* me nostram calamitatem, quæ tanta fuit, ut eam ad aures L. Luculli, nõ è prælio nuntius, sed ex sermone rumor afferret.

Quid *memorem* infandas cædes? quid facta tyranni
Effora?——Etio. Æneid.
Quid *repetam* exustas Erycino in littore classes?
Quid tempestatum regem, ventósque furentes
Æolia excitos, aut actam nubibus Irim?

Pro Clu. *Mitto* illam primam libidinis injuriam, *mitto* nefarias generi nuptias, *mitto* cupiditate matris expulsam matrimonio filiam, &c. *Nihil* de alteris Oppianici nuptiis queror. *Prætereo* quòd eam sibi domum sedemque delegit, in qua quotidie superioris viri mortis indicia, & spolia fortunarum videret.

Ironia deniq; est, quæ ἀπόφασις, Negatio, dicitur.

Non agam tecum jure summo: *non dicam* quod fortasse obtinerem. Ver. 1. *Nec* ea *dico*, quæ si dicam, tamen infirmare non possis, &c. Sunt hæc & alia in te falsi accusatoris signa permulta, quibus ego nunc *non utor*. Hîc, *Nec ea dico*, *Non utor*, ἀπόφασιν similem habent.

CAP. VIII. De Metaphora.

TRopi primum genus adhuc fuit in Metonymia & Ironia; secundum sequitur in Metaphora & Synecdoche.

Metaphora est, quando ex simili significatur simile.

Itaq; Metaphora est ad unum verbum contracta similitudo.

Tropus autem nullus est florentior quàm Metaphora, nec qui plus luminis afferat orationi: præsertim si ratione sumpta est, & ad sensus ipsos admovetur, maximè oculorum, qui est sensus acerrimus.

rimus. Nam & odor urbanitatis, & mollitudo humanitatis, & murmur maris, & dulcedo orationis, sunt ducta à cæteris sensibus. Illa verò oculorum multò acriora, quæ ponunt penè in conspectu animi, quæ cernere & videre non possimus. Sed hæc omnia plenioribus exemplis meliùs intelligentur.

Nihil est autem *in rerum natura, unde simile duci non possit, in diémq; ideo & Metaphora.*

Pro Sest. Cujus ego patrem *Deum* atq; *parentem* statuo fortunæ nominísque mei. Hîc tanquam Deum & parentem intelligis. 1. Tusc. Honos *alit* artes, omnésque *incenduntur* ad studia gloriâ, Æneid. 4. Spem fronte *serenat*. Item, Magnóque irarum *fluctuat* æstu. Orat. 2. Ut *sementem feceris*, ità *metes*. In Brut. *Latrant* quidam oratores, non loquuntur. In Pison. Cùm de Epicuro voluptatis magistro agitur, ad illius hanc orationem *adhinnit*.

Hyperbole verò & Allegoria in Metaphoris, præcipuam laudem obtinent: & hîc vulgò etiam præcipuè collocantur.

Atque ex hyperbolica Metaphora oritur mira sublimitas orationis, cùm rebus inanimatis actum quendam & animos damus, ut Arist. 11. cap. 3. Rhet. admonuit: deinde Quintil. lib. 8. cap. 6.

Æneïd. 1. Geminíque *minantur* In cœlum scopuli. ——— Idem Æneïd. 8. ——— Pontem *indignatus* Araxes.

Pro Marcel. Parietes, medius fidius, C. Cæsar, ut mihi videntur, hujus curiæ tibi gratias agere *gestiunt*.

Allegoriæ

Allegoriæ multò ſunt hîc illuſtriſſimæ. Philip. 4. Virtus eſt una altiſſimis *defixa radicibus*, quæ nunquam *vi labefactari* poteſt, nunquam *dimoveri loco*. 3. Catil. Memoriâ veſtrâ, Quirites, noſtræ res *alentur*, ſermonibus *creſcent*, literarum monumentis *inveterascent & corroborabuntur*. Ver. 4. Ipſe *inflammatus* ſcelere, venit in forum: *ardebant* oculi, totóque ex ore crudelitas *emicabat*.

O navis, referent in *mare te* novi
Fluctus: ô quid agis? fortiter *occupa*
Portum. ——— Horat. 1. Od.

De orat. Quare *coracem* iſtum veſtrum patiamur nos quidem *pullos* ſuos *excludere* è *nido*; qui *evolent clamatores* odioſi ac moleſti. In Piſ. Neque tam fui timidus, ut, qui in maximis *turbinibus* ac *fluctibus* reip. *navem gubernâſſem*, ſalvámque in *portu collocâſſem*, frontis tuæ *nubeculam*, aut collegæ tui contaminatum *ſpiritum* pertimeſcerem. Alios ego vidi *ventos*, alias proſpexi animo *procellas*, aliis impendentibus periculis non ceſſi: ſed unum me pro omnium ſalute obtuli. Frontis nubeculam & contaminatum ſpiritum, hyperbolicam elationem habent.

CAP. IX. De Synecdoche membri.

METaphora igitur ejuſmodi fuit: ſupereſt *Synecdoche, cùm ex parte totum, aut contrà ſignificatur*.

Pars autem eſt membrum vel ſpecies.

Synecdoche membri eſt, quando ex membro integrum ſignificatur.

Philip. 2. O *tecta* ipsa misera, quàm dispari domino (quanquam quomodo iste dominus?) sed tamen quàm à dispari domino tenebantur! Virgil. Æneïd. 1.

Haud aliter *puppésque* tuæ, pubésque tuorum.

Prosa mucronem pro gladio, & tectum pro domo recipiet: non autem puppim pro navi, nec abietem pro tabellis, ait Quintil. lib. 8. cap. 6.

Allegoria quædam hîc est. Catil. 1. Nullo me modo posse iisdem *parietibus* tutò esse tecum, qui in magno periculo essem, quòd iisdem *mœnibus* contineremur. Hîc parietes pro domo, mœnia pro urbe intelligis. Multorum te *oculi* & *aures* non sentientem, sicut adhuc fecerunt, speculabuntur atque custodient; 1. Catil. Hîc oculi & aures pro oculatis & auritis hominibus.

CAP. X. Synecdoche speciei.

Synecdoche speciei est, cùm ex specie significatur genus.

Catil. 1. Certè verendum non erat, ne quid, hoc *parricida* civium interfecto, invidiæ mihi in posteritatem redundaret.

Sic finitum numerum dicimus pro infinito, & è contra.

Plaut. *Sexcenta* licet ejusmodi proferre. Orat. 2. Cujus ex ludo tanquam ex equo Trojano *innumeri* principes exierunt.

Sic numerus singularis pro plurali:

Quomodo sæpe est in Livio; *Romanus* prælio victor. Georg. 3.

Haud

Haud secus ac patriis acer *Romanus* in armis.

Item orat, 1. Quid tam necessarium est, quàm tenere semper arma, quibus tectus esse *possis*? id est, possimus, vel quilibet possit.

Allegoria hic est frequentior. Agr. 2. Cùm haberet hæc respub. *Lucinos, Calatinos, Acidinos*, homines non solùm honoribus populi, rebusq; gestis, verùm etiam patientiâ paupertatis ornatos, & tum cùm erant *Catones, Philippi, Lælii*, quorum sapientiam temperantiámq; in publicis privatisq;, forensibus domesticisq; rebus perspexeratis: tamen ejusmodi res commissa est nemini. Hic Lucini, Calatini, Acidini, pro civibus honoratis & pauperibus: Catones, Philippi, Lælii, pro sapientibus & temperatis usurpantur. Sed hic troporum significatio etiam ab oratore explicatur. Talis in Juvenale Sat. 2. allegoria est:

Vltra *Sauramatas* fugere hinc libet & *glacialem*
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent;
Qui *Curios* simulant, & *Bacchanalia* vivunt.

Hic Sauromatas & glacialem oceanum dixit pro quolibet remotissimo loco. Curios pro temperatis, Bacchanalia pro quolibet intemperantiæ genere. Idem,

Quàm si te *Veneris* commendet epistola *Marti*,

Venerem & Martem dixit pro amica & amatore. Sic Eclog. 4.

Alter erit tum *Tiphys*, & altera quæ vehat *Argo*
Delectos heroas, erunt etiam altera bella,
Atque iterum ad *Troiam* magnus mittetur *Achilles*.

Significat autem gubernatores & naves, & bellatores & hostilia oppida. Sic Agr. 2. Hunc Capuæ

Campano ſupercilio ac regio ſpiritu cùm videremus; *Adagios, Bloſſios* mihi videbar videre, ac *Iubellios*.

CAP. XI. De Synecdoche integri.

SYnecdoche totius eſt, quando ex toto pars ſignificatur.

Eſtque integri, vel generis.

Integri, quando ex integro ſignificatur membrum.

Æneid. 1.

Pabula guſtâſſent Trojæ, *Xanthúmque* bibiſſent.

Hic intelligis & partem pabuli, & partem Xanthi fluvii, non tota pabula, non totum Xanthum.

Eclog. 2.

Aut *Ararim* Parthus bibet, aut Germania *Tigrim*.

Epiſt. 1. lib. 4. Res vides quomodo ſe habeat, *orbem* terrarum diſtributis imperiis ardere bello. Orbem pro globo, Synecdoche eſt membri pro integro; & orbem pro parte orbis, eſt Synecdoche contraria integri pro membro, id eſt, pro imperio Romano.

CAP. XII. De Synecdoche generis.

SYnecdoche generis eſt, quando ex genere ſignificatur ſpecies.

Pro Mar. Et certè in armis militum *virtus* multùm juvat. Virtus pro fortitudine. Hic tropus 3. Tuſc. explicatur 2. Cat. Sine dubio perdidimus *hominem*, magnificéque vicimus. Hominem dicit pro Catilina. Verr. 3. Ad quam ſpem tam pernicioſum, tam importunum *animal* reſervetis? Animal

mal pro bestia dixit orator.

Nec tamen quidlibet hîc audebis, ut dicas pro equo quadrupedem, ait Quintilianus.

Sic Tydides & Pelides, pro Diomede & Achille: sic poëta pro Homero aut Virgilio, orator pro Demosthene aut Tullio.

Sic pluralis pro singulari.

Ad Brutum; *Nos* populo *imposuimus*, & *oratores visi sumus.*

Allegoria hîc etiam frequens est. Catil. 1. Exire ex *urbe consul hostem* jubet. His generalibus verbis, Urbe, consul, hostem, intelligis Româ, Tullius, Catilinam.

CAP. XIII. De epilogo troporum.

ATque hæc de tropis: quorum si præstantia & excellentia spectetur, longè princeps erit Metaphora, Ironia deinde succedet, tertia erit Metonymia, postrema Synecdoche.

Usus autem etiam frequentissimus est Metaphoræ, deinde Metonymiæ, tum Synecdoches, rarissimus Ironiæ.

Hanc autem inductionem octo Ciceronis consulares à Petro Ramo observatæ concluserunt. At præcipuè tres species, Metonymia, Metaphora, & Synecdoche sæpe conjunguntur. In Pis. Unus ille dies mihi quidem instar immortalitatis fuit, cùm *senatum* egressum vidi, populúmq; Romanum universum; cùm ipsa *Roma* propè convulsa sedibus suis, ad *complectendum* conservatorem suum *procedere* visa est: quæ me ità *accepit*, ut non modò

omnium generum, ætatum, ordinum viri ac mulieres, omnis fortunæ ac loci, sed etiam *mœnia* ipsa viderentur, & *recta* urbis & templa *lætari*. Hic Metonymiæ sunt, Senatus pro senatoribus, Roma pro Romanis: Synecdochæ, tecta pro ædificiis, mœnia pro urbe: Metaphoræ autem illæ ex inanimatis & brutis rebus, animatæ & actuosæ, *procedere, accepit, lætari*, præcipuam laudem obtinent. Atque hæc prima rhetoricæ elocutionis ὀφυτία καὶ κόμμωσις fuit.

CAP. XIV. Quid figura, & quid Figura dictionis.

EXposito in tropis primo genere elocutionis, sequitur ut de figura secundo loco dicendum sit.

Figura est elocutio, quâ orationis habitus à recta & simplici consuetudine mutatur.

Ut enim tropus est singularum vocum: sic figura conjunctarum est: útq; vocum alia est propria, alia modificata: sic orationum alia est recta, alia figurata. Illam Græci ἀσχημάτιστον, hanc ἐσχηματισμένην vocant: itemq; figuram σχῆμα, id est, habitum & gestum quendam orationis.

Nomen autem figuræ videtur ab histrionum persona & habitu sumptum esse, qui varia orationis genera variis vestimenti figuris pronuntiabant.

Artem verò figurarum videtur Tullius desperâsse, cùm tertio oratorio numerum earum augeat, in Oratore autem minuat: deniq; in Topicis nominatim præcipiat, in re infinita vitiosum non esse prætermittere aliquid: ut cùm (ait) de ornamentis verborum sententiarúmq; præcipitur; res enim est infinitior. At hujus infinitatis, quam Tullius existi-

mat, genera & ſpecies, ſi non accuratiſſimè exprimere, certè lineamentis quibuſdã adumbrare licet.

Figura igitur *eſt dictionis aut ſententiæ.*

Figura dictionis eſt figura quâ elocutio figuratur dictionibus aptè & jucundè inter ſeſe reſonantibus.

Itaq; figura dictionis nihil aliud eſt, quàm elocutionis harmonia quædam & numerus.

Quo uno nihil eſt cognatius noſtris animis. Numero enim excitamur & incendimur, & langueſcimus, & ad hilaritatem triſtitiámque deducimur. Rhetoricæ igitur μυεοθήκιον, omnéſque pigmentorum arculæ, hîc præcipuè explicantur, quibus non ſophiſtæ ſolùm ad ingenii oſtentationem, ſed oratores in ſeriis & gravibus cauſis utiliter uſi ſunt.

Figura dictionis eſt in ſonorum dimenſione vel repetitione.

CAP. XV. De Rhythmo.

DImenſio eſt poëtica vel oratoria.

Poëtica, quæ perpetuis certorum ſpatiorum legibus aſtringitur, & ferè in fabuloſis argumentis, ad hominum mores imitandum & exprimendum.

Hinc tragœdia, comœdia, & cætera poëmatis genera orta ſunt, in quibus περιπετια καὶ ἀναγνωρισις, varietas caſuum, & agnitio tandem inſperata, delectarent animos; ad eámque rem rhetorici cujuſque ornamenti præcipua licentia eſt aſſumpta. Alioqui ſi vera tractes, ſi ſeverior fueris, nihil habere poëtæ niſi numerum videare. Sic Empedocles Ariſtoteli phyſiologus videtur, non poëta: neque quicquam habere commune cum Homero præter metrum. Ergò ſpecies elocutionis rhetoricæ, in talis argu-

mentilicentia numero poëtica, dicitur, cujus voluptas præcipuè insignis est, præcipuè γοητείαν illam Platonis, & incantationem manifesto carmine continet: adeò ut hinc primùm homines capti dicantur à fera agréstique vita ad civilem & humanum cultum traducti esse.

Numerus poëticus est rhythmus aut metrum.

Rhythmus est numerus poëticus certum syllabarum numerum certâ clausulâ terminatum continens.

Sic enim constituendæ doctrinæ gratiâ nomen commune usurpetur. Tales rhythmi naturales sunt in omni natione atque gente: atque (ut loquitur Aristoteles) ἐκ τῆς ἀυτοχεδιασμάτων, è naturali & sponte fusa compositione. Sic enim hodie Francorum, Italorum, Hispanorum, Germanorum, omniúmque omnino populorum rythmi sunt, sine ulla longarum vel brevium syllabarum dimensione: & talia quondam in Græcia ante Homerum, & in Italia ante Andronicum poëmata fuerunt. Talis enim videatur poësis fuisse in illis (de quibus Ennius loquitur) versibus, *Quos olim Fauni vatésque canebant.* Atque hæc infantia est poëticæ dimensionis: & sic Quintilianus ait rhythmum, aurium mensurâ & similiter decurrentium spatiorum observatione esse generatum: mox in eo repertos esse pedes, eorúmque locis certis ordinatorum dimensione esse facta metra: ut in veteribus & Græciæ & Italiæ poëmatis, quæ hodie leguntur, apparet, & in vernaculis linguis apparebit, si quando eruditionis uberiorem fructum nactæ sint.

CAP.

CAP. XVI. De Metro.

AUctores numeri metrici perveteres perhibentur, tametsi Aristoteles negat ullius poëtæ ante Homerum scripta extare: nec Romæ ante Ennium extitit quicquam satis dignum, quod iterum legatur, ait Cicero. Ergò hæc de rythmo.

Metrum est numerus poëticus, certos pedes & certis locis collocatos continens.

Pes est dimensio certis syllabarum temporibus definita.

Estque bissyllabus aut trissyllabus: & uterque simplex aut mistus.

Bissyllabus simplex, est spondeus ex duabus longis: Ut – – musas.

Aut *pyrrhichius, è duabus brevibus:* Ut ∪ ∪ Deus.

Mistus autem *est iambus è brevi & longa:* Ut ∪ – Deos.

Aut *choreus, è longa & brevi:* Ut – ∪ arma.

Trissyllabus simplex, est moloßus è tribus longis: Ut – – – Romanos.

Aut *trocheus, è tribus brevibus:* Ut ∪ ∪ ∪ legere.

Mistus verò *constat è duabus syllabis deinceps similibus aut dissimilibus.*

Duarum syllabarum similium pedes sunt bis bini.

Dactylus, è longa & duabus brevibus: Ut – ∪ ∪ Tityre.

Contrà *anapæstus, è duabus brevibus & longa:* Ut ∪ ∪ – fluvios.

Bacchius, è brevi & duabus longis: Ut ∪ – – Athenas.

Contrà

Contrà *palimbacchius, è duabus longis & brevi*: Ut — *v* cantare.

Mixti autem *è dissimilibus continuis duo sunt.*

Creticus è longa, brevi, longa: Ut - *v*-judices.

Contrà *amphibrachus, è brevi, longa, brevi:* Ut *v*- *v* amare.

Ergò hæc de pedibus; quorum dimensione metrum componitur.

In quo & vocalis, & m, & utraque, si sit ultima præcedentis dictionis, eliditur, quando dictio sequens incipit à vocali, & ultima habetur pro indifferenti.

Ut in illo Virgilii versu:

Multùm ille & tertis jactatus & alto.

Hîc *e* in ille, item *um* in multùm eliditur.

Genera ejus multa sunt.

Numerus enim potest infinitis penè modis in continuatione verborum variari & conformari.

Summá autem *duo sunt, simplex & compositum.*

Simplex constat è duobus tantũ pedibus, quale est Adonicum, constans è dactylo & spondæo: ut,

Terruit urbem.

Carmen compositum est, quod constat è pluribus quàm duobus pedibus: ut tetrametrum & polymetrum.

Nam trimetrum insigne nullum est.

Tetrametum est asclepiadæum, è molosso, anapæsto, duobus dactylis: ut,

Mecœnas atavis edite regibus.

Polymetrum est pentametrum, vel hexametrum.

Pentametra sunt, Phaleucium, & Sapphicum, & Elegum.

Phaleucium è spondæo, dactylo, choreis tribus: ut,

Passer,

Passer, deliciæ meæ puellæ.

Sapphicum constat è choreo, spondæo, dactylo, choreis duobus: ubi observandum est, ut cùm ter dictum fuerit, ei carmen Adonicum addatur: ut,

Iam satis terris nivis atque diræ
Grandinis misit pater, & rubente
Dextera sacras jaculatus arces,
Terruit urbem.

Elegum constat duobus primis locis dactylo vel spondæo, tertio spondæo cum anapæstis duobus: ut,

Victurus genium debet habere liber.

Hexametrum epicum præcipuè celebratur, constans quatuor primis locis è spondæo vel dactylo, quinto dactylo tantùm, & sexto spondæo: ut,

Arma virúmque cano, Troiæ qui primus ab oris.

Verùm pentametrum ad epico nunquam separatur, quamvis epicum ab eo separetur.

Nescio quid plus est, quod donat secula chartis,
Victurus genium debet habere liber.

Reliquorum generum exempla ex poëtis animadverti possunt, qui propè infinitos & innumerabiles concentus orationis invenerunt. Neque tamen sic omnes numerorum varietates complexi sunt, quin plures inveniri possint.

CAP. XVII. De numeri oratorii origine & laude.

NUmerus poëticus expositus est.

Oratorius, est numerus quidem non incertus, sed tamen & poëtico & sibiipsi perpetuò dissimilis.

Natus autem est ex illo poëtico, cujus voluptatem rhetores imitati sunt, cùm hîc animadvertissent poëtas quidem populo placere, in oratoribus autem

autem genus ἄῤῥυθμον & incompositum cum severitate audiri. Numerum igitur quendam rythmicis quidem & metricis legibus solutum, sed tamen numerum in prosa adhibuerunt: cujus inveniendi princeps Thrasymachus fuit: sed ejus omnia nimis erant scripta numerosè. Deinde Gorgiam ferunt in hujus numeri affectatione immodicum fuisse, & his ipsis festivitatibus intemperantiùs abusum. Isocrates autem, Gorgiæ jam senis auditor, utrumque moderatione superavit. Ergò numerus ille poëticus hunc alterum oratoris numerum genuit in Græcia maturiùs annis prope quadringentis tardiùs in Italia.

Oratorii autem numeri gratiâ Hyperbaton, id est, longior verbi transgressio, permittitur. Fit enim (ait Fabius) sæpissimè aspera, & dura, & dissoluta, & hians oratio, si ad necessitatem ordinis verba redigantur, & ut quodq; oritur, ità proximis, etiam si vinciri non potest, alligetur. Differenda igitur quædam & præsumenda: atq; ut in structuris lapidum impolitorum, loco quo convenit quidque ponendum. Non enim recidere ea, nec polire possumus, quæ coagmentata se magìs jungant: sed iis utendum qualia sunt, eligendæque sedes: nec aliud potest facere sermonem numerosum, quàm opportuna ordinis mutatio. Numerus oratorius rhythmi nil admodum habet, nisi fortè in quadam repetitione; de qua suo loco: totus est in observatione pedum, quem Tullius tanti fecit, ut affirmet conciones sæpe exclamâsse, cùm verba aptè cecidissent. Hunc igitur numerum adhibere necesse

est,

est, si ornatè velis dicere; non solùm (quod aiunt Aristoteles & Theophrastus) nè infinitè feratur, ut flumen, oratio; verùm etiam ut multò majorem vim habeat. Neque verò (ait Fabius) Demosthenes fulmina tantopere vibrâsse diceretur, nisi numeris contorta ferrentur. Atque ideo (ait Tullius) ut athletas, nec multò secus gladiatores, videmus, nihil nec vitando facere cautè, nec petendo vehementer, in quo non motus hic habeat palæstram quandam, ut quicquid in his rebus fiat utiliter ad pugnam, idem ad aspectum etiam sit venustum: sic oratio nec plagam gravem facit, nisi petitio fuerit apta: nec satis rectè declinat impetum, nisi etiam in cedendo, quid deceat, intelligat. Itaque qualis eorum motus, quos ἀπαλαίστρους Græci vocant, talis horum videtur oratio, qui non claudunt numeris sententias.

CAP. XVIII. De numeri oratorii observatione.

HÆc Tulliana est oratorii in pedibus numeri commendatio: quæ nobis multò etiam gratior, quàm auctori ipsi esse debeat: qui scholasticis Rhetorum commentis inductus, artem longè difficillimam hîc esse credidit; quam ipsius viginti præstantissimæ orationes, P. Rami diligentiâ observatæ, facillimam esse docuerunt: tantò naturam atque usum arte præstantiorem orator habuit.

Unica enim *consideratio hic est, ut prosæ numerus sit non solùm poëtici numeri, (quod generaliter præceptum est) sed etiam sui ipse dissimilis.*

In prosa itaque versum fugito: citare tamen licet

licet aliunde, autoritatis aut voluptatis gratiâ:

Ut Tullius præsertim senex, Athenienſium philoſophorum exemplo adductus, (ut ait Tuſc. 2. de ſeſe) frequenter citavit. Hoc eſt primum.

Deinde principium vel exitum carminis, nè principium vel exitum proſæ facito.

Principiorum verò cura minor, mediorum autem alioqui nulla eſt magnopere obſervatio. In clauſula verò maximè perfectio atque abſolutio judicatur:

Quæ quoniam vehementiùs apparet & intelligitur, varianda eſt maximè, nè aut animorum judiciis repudietur, aut aurium ſatietate.

Nec tamen ſenis à fine ſyllabis retrorſum longiùs obſervatio procedet, & biſſyllabis tantùm pedibus definiri poteſt.

Numerum igitur eundem in clauſula nè continuato, ſed variè diſſimilitérque temperato; neque quicquam nimiùm vel operosè, vel curiosè: artem oratorii è pedibus numeri totam comprehenderis. Id enim illa vigilanti orationum inductio,& animadverſio (id eſt uſus, eloquentiæ præſtantiſſimus artifex & magiſter) perſuaſit.

Ex longis omnibus clauſula tardior & rarior eſt;
Ut, *& ſpinis reſperſa*; tres ſpondæi ſunt.

Rariſſima ex omnibus brevibus.

At ex temperatione longarum & brevium frequentior.

Res tota è Ciceronis in oratore loco declaretur. Stante Cicerone C. Carbo, C. filius Trib. pleb. in concione dixit his verbis; *O Marce Drnſe, patrem*

appell-

appello. Hæc quidem duo binis pedibus inciſa: in priore eſt dichoreus, in poſteriore ferè omnes longæ. Deinde membratim: *Tu dicere ſolebas ſacram eſſe rempub.* Hæc duo membra ternis pedibus variata; in priore ſunt choreus, pyrrhichius, ſpondæus: in poſteriore choreus, ſpondæus, iambus. *Quicunque eam violâſſet, ab omnibus ei pœnas eſſe perſolutas.* Hîc tres chorei continuati: nihil enim ad rem, extrema illa longa ſit, an brevis, ut Tullius etiam nominatim profitetur. Deinde, *Patrus dictum ſapiens temeritas filii comprobavit.* Hîc iambum ſequitur dichoreus, quo talis clamor concionis eſt excitatus, ut admirabile eſſet. Quære, nonne id numerus effecerit? Verborum ordinem immutato, & fac ſic, Comprobavit filii temeritas: jam nihil erit. Hîc dichorei numerus Ciceroni gratiſſimus fuit, & in clauſulis admodum frequentatus: ut in una pro Pompeio oratione centies decies & quater adhibitus ſit. In Corneliana 2. *O callidos homines!* dichoreus eſt & iambus. *O rem excogitatam!* ſpondæus & dichoreus. *O ingenia metuenda!* duo pyrrhichii & choreus. Pro Milone: *Neque auxilium modò defenſioni meæ, verùm etiam ſilentium pollicentur.* Iambus & chorei duo.

Denique *varietas ejuſmodi ſemper eſſe debuerit, nè ſimilitudine artificium numeri deprehendatur.*

Nimium enim inſidiarum ad capiendas aures adhibere videretur, totúmque fieret invidioſum, Lucilianúmque illud audiretur;

Quàm lepidè lexeis compoſitæ, ut teſſerulæ, omnes

Arte

Arte, pavimento, atque emblemate vermiculato.

Ergò hæc de oratorio pedum numero:

In quo tamen literarum bonitas præstantior per seſe videtur atque excellentior, quàm ipsa syllabarum mensura:

Ut Ciceronis non solùm exemplo, sed etiam judicio percipi potest. Quantum autem sit (ait idem) aptè dicere, experiri licet, si aut compositi oratoris bene structam collocationem dissolvas permutatione verborum. Corrumpatur enim res tota, ut & hæc nostra in Corneliana, & deinceps omnia. *Neq; me divitiæ movent, quibus omnes Africanos & Lælios multi venalitii mercatoréſque superârunt.* Immuta paulùm, ut sit, *Multi superârunt mercatores, venalitiique:* perierit tota res. Et quæ sequuntur, *Neque veſtis, aut celatum aurum, aut argentum, quo noſtros veteres Marcellos Maximósque multi eunuchi è Syria Ægyptóque vicerunt.* Verba permuta, sic ut sit, *Vicerunt eunuchi è Syria Ægyptóque.* Adde tertium, *Neque verò ornamenta iſta villarum, quibus Lucium Paulum, & L. Mummium, qui rebus his urbem Italiámque omnem referſerunt, ab aliquo video perfacilè Deliaco aut Syro potuiſſe ſuperari.* Fac ità, *Potuiſſe ſuperari ab aliquo Syro aut Deliaco:* vidéſne ut ordine verborum paulùm commutato, iisdem verbis, stante sententiâ, ad nihilum omnia recidant, cùm sint ex aptis dissoluta? Aut si alicujus inconditi arripias dissipatam aliquã sententiam, eámque, ordine verborum paulùm commutato, in quadrum redigas, efficiatur aptum illud, quod fuerit antea diffluens ac solutum. Age,

sume

ſume de Graccho apud Cenſores illud, *Abeſſe non poteſt, quin ejuſdem hominis ſit probos improbare, qui improbos probet.* Quantò aptiùs, ſi ità dixiſſet, *Quin ejuſdem hominis ſit, qui improbos probet, probos improbare?* Sic Tullius de quaternis clauſulis ad aurium (quarum ſuperbiſſimum & faſtidioſiſſimum in hac tota quæſtione judicium profitetur) normam examinavit. Judicium autem ipſum laudo & approbo, cauſam judicii longè aliam ſtatuo. Clauſula, *Venalitiíque*, non placet Tullio: neque mihi placet, quia finis eſt epici carminis. At clauſulæ *Syria Ægyptóque*, è brevi, longis quatuor, brevi; deinde *Syro aut Deliaco*, è ſpondæo, & (ſi ultima ſit indifferens) dichoreo: denique, *Qui improbos probet*, è palimbacchio & dactylo; cur (inquam) hæ clauſulæ tres (ſi pedum numerus ſpectetur) ingratæ ſint, cùm ultima in choreum, penultima in dichoreum, pedes Ciceroni ipſi gratiſſimos, cadant: cur denique prima temperatior è bacchio & palimbacchio, quàm laudata illa, *Ægyptóque vicerunt*, è longis quinque, unica brevi: cur (inquam) hæc clauſula pedum numero ſit ingratior, cauſam afferre Tullius nullam poſſet, quin totam pedum doctrinam antè retexeret.

Quare *numeri illius gratia non ſolùm ducitur è pedibus ſyllabarum, ſed è ſonis literarum, quæ vel grandiores vel magis confertæ in clauſula reſonant.*

Neque verbi clauſula id efficit. Nam (*probet*) tam verbum eſt, quàm (*improbare*) Quamobrem in tota oratorii numeri laude, quæ permagna eſt, literarum ſoni primas obtinebunt.

CAP. XIX. De Epizeuxi.

FIgura dictionis in dimensione soni ejusmodi est: sequitur quæ est

In soni repetitione: & quidem similis, aut dissimilis.

Similis continuè, vel disjunctè.

Continuè, in eadem sententia, vel in diversis,

In eadem sententia, appellatur

Epizeuxis: quando nempe *sonus idem continuè iteratur in eadem sententia.*

De respons. Arusp. Hic P. ille Scipio natus mihi videtur ad interitum exitiúmque Carthaginis, qui illam à multis imperatoribus *obsessam, oppugnatam, labefactatam,* penè *captam*, aliquando quasi fatali eventu solus evertit: sic Titus Annius ad illam pestem *comprimendam, extinguendam,* funditus *delendam* natus esse videtur, & quasi divino munere donatus reipub.

Hîc solùm numerus, non vox iteratur: in sequentibus voces iterantur.

Ver. 7. *Crux, crux* (inquam) infelici & misero. Terent. And. O *Mysis, Mysis*! Item pro Ligario: Si in hac tanta tua fortuna lenitas tanta non esset, quantam *per te, per te* (inquam) obtines (intelligo quid loquar) acerbissimo luctu redundaret ista victoria. Pro Milone: *Occidi, occidi,* non Spurium Melium, qui annonâ levandâ, jacturisque rei familiaris, quia nimis plebem amplecti putabatur, in suspicionem incidit regni appetendi. Virg. Eclog. 5.

Ipsa sonant arbusta, *Deus, Deus* ille, Menalca,

Sis

Sis bonus ô felixque tuis.

Interdum parentheſis interponitur: res tamen eôdem recidit, quia, tanquam parentheſis non ſit, geminatio illa continuatur.

Phil. 2. Haſta poſita pro æde Jovis Statoris, *bona* (miſerum me! conſumptis enim lacrymis, tamen infixus animo hæret dolor) *bona* (inquam) Cn Pompeii Magni, voci acerbiſſimæ ſubjecta præconis. Pro Marcel. At verò ejus gloriæ, C. Cæſar, quam paulò antè es adeptus, ſocium habes neminem: *totum* hoc, quantumcunque eſt (quod certè maximum eſt) *totum* eſt (inquam) tuum. Repetitio continua ejuſdem ſoni in diverſis ſententiis eſt Anadiploſis vel Climax.

CAP. XX. De Anadiploſi.

ANadiploſis, reduplicatio, *eſt, quando idem ſonus repetitur in fine præcedentis, & principio ſequentis ſententiæ* Virg.

Pierides, vos hæc facietis maxima *Gallo*;
Gallo cujus amor tantum mihi creſcit in horas.

Hæc figura ter iteratur & eodem verbo Catil. 1. Hic tamen *vivit; vivit?* imò verò etiam in ſenatum venit. Item, *Vivis*: & *vivis*, non ad deponendam, ſed ad confirmandam audaciam. Item. Quamdiu quiſquam erit, qui te defendere audeat, *vives*: & *vives* ità, ut nunc vivis.

CAP. XXI. De Climace.

CLimax gradatio, *eſt Anadiploſis compluribus gradibus continuata.*

Itaque genere eadem est. Ovid. 3. Fast.

Mars *videt* hanc, *visámque cupit*, potitúrque *cupitâ*.

Pro Mil. Nec verò se populo solùm, sed *senatui* commisit; nec senatui modò, sed etiam *publicis præsidiis & armis*: neque *his* tantùm, sed ejus potestati, cui senatus totam rempub. commisit. Eclog. 2.

Torva leæna *lupum* sequitur, *lupus* ipse *capellam*.
Florentem cytisum sequitur lasciva *capella*.

Pro Sex. Roscio Amerino: In urbe *luxuries* creatur: ex *luxuria* existat *avaritia* necesse est: ex *avaritia* erumpat audacia, unde omnia scelera & maleficia gignuntur. Auctor ad Heren. Nam quæ reliqua spes libertatis manet, si illis, & quod libet, *licet*; & quod *licet*, *possunt*; & quod *possunt*, *audent*; & quod *audent*, *faciunt*; & quod *faciunt* vobis molestum non est?

CAP. XXII. De Anaphora.

ANaphora, seu relatio, *est*, *quando sonus idem iteratur in principiis sententiarum*.

Agrar. 2. Taménne *vexari* rempublicam, *contemni* majestatem populi Romani, *deludi* vosmet ipsos diutiùs à tribuno plebis patiemini? Agr. 1. *Solicitam* mihi civitatem suspitione, *suspensam* metu, & *perturbatam* vestris legibus, & concionibus, & seditionibus tradidistis. Cat. 1. *Nihilne* te nocturnum præsidium palatii, *nihil* urbis vigiliæ, *nihil* timor populi, *nihil* consensus bonorum civium, *nihil* hic munitissimus habendi senatus locus, *nihil* horum ora vultúsque moverunt?

Te dulcis conjux, *te* solo in littore secum,
Te veniente die, *te* decedente canebat.

Pro Amer. *Acerbissimi sunt ii*, qui in fortunas hujus invaserunt;

vaſerunt; *cauſam dicit is*, cui nihil præter calamitatem reliquerunt. *Accuſant ii*, quibus occidi patrem Sexti Roſcii bono fuit: *cauſam dicit is*, cui non modò luctum mors patris attulit, verùm etiam egeſtatem. *Accuſant ii*, qui hunc ipſum ſummè jugulari cupierunt: *cauſam dicit is*, qui etiam ad hoc judiciũ cum præſidio venit, nè hîc ibidem ante oculos veſtros trucidaretur. Denique *accuſant ii*, quos populus poſcit: *cauſam dicit is*, qui unus relictus ex nefaria illorum cæde reſtat. Eclog. 2.

Pan primus calamos cera conjungere binos
Inſtituit: *Pan* curat oves oviúmq; magiſtros.

CAP. XXIII. De Epiſtrophe.

Epiſtrophe, ſeu converſio, *eſt numerus, quo ſimilis ſonus in clauſulis iteratur.*

Hîc autem rhythmus quidam oratorius perſæpe reſonat in membris paribus, quæ idcirco jam olim παρισα καὶ ἰσόκωλα nominata ſunt: addita ſunt etiam ἀντίθετα & ὁμοιόπτωτα: quæ quamvis inſint, nihil tamen ad orbem concinnitatis hujus (ut Cicero appellat) efficiunt: ſed totum efficitur ſimiliter deſinentium ἐπιφορᾷ, & converſione: quæ ideo ὁμοιοτέλευτα dicuntur.

Pro Pompeio: Ut ejus voluntatibus non modò cives *aſſenſerint*, ſocii *obtemperârint*, hoſtes *obedierint*, ſed etiam venti tempeſtatéſque *obſecundârint*. Hîc tria prima membra ferè ſenaria ſunt, poſtremum eſt longius. Neque æqualitatis ſimilitudo ſic exigenda eſt. Agr. 1. Ut veſter honos ad mei temporis diem *petitus*, non ad alienæ petitionis occaſionẽ *interceptus*, nec diuturnis precibus *efflagita-*

tus, sed dignitate *impetratus* esse videatur. Sed à Cicerone ipso positum tam concinni orbis exemplum expendamus. Pro Mil. Est enim hæc, judices, non *scripta*, sed *nata* lex: quam non *didicimus*, *accepimus*, *legimus*: verùm ex ipsa natura *arripuimus*, *hausimus*, *expressimus*: ad quam non *docti*, sed *facti*, non *instituti*, sed *imbuti* sumus. Hic quater bini tanquam versus, æqualibus ferè interspirationibus interpuncti resonant: duo primi ternarii (*non scripta sed nata*) duo sequentes plus quàm duodenarii, duo sequentes iterum ternarii, postremi quaternarii.

Sed in propositis exemplis sonus tantùm servatur, non etiam dictio: in sequentibus autem dictio ipsa iteratur. Plilip. 2. Doletis tres exercitus populi Rom. esse interfectos? interfecit *Antonius*. Desideratis clarissimos cives? eos quoque eripuit *Antonius*. Auctoritas hujus ordinis afflicta est? afflixit *Antonius*. Martialis lib. 2.

Capto tuam (pudet heu!) sed capto, Maxime, cœnam:
Tu captas alias: *jam sumus ergò pares*.
Manè salutatum venio: tu dicebaris esse
Antè salutatum: *jam sumus ergò pares*.
Sum comes ipse tuus, tumidique anteambulo regi:
Tu comes alterius: *jam sumus ergò pares*.

Utraque autem figura, tum Anaphora, tum Epistrophe, hîc comprehenditur.

Symploce, complexio, *dicitur, cùm idem sonus in principiis & clausulis iteratur*.

Agr. 1 *Spem* improbis *ostendistis*, *timorem* bonis *injecistis*, *fidem* de foro, *dignitatem* de repub. *sustulistis*. Agr. 2. *Quis* legem tulit? *Rullus*. *Quis* majorem populi partem suffragiis privavit? *Rullus*. *Quis*

comitiis præfuit? Idem *Rullus*. Pro Mil. *Quis* eos postulavit? *Appius*. *Quis* produxit? *Appius*.

CAP. XXIIII. De Epanalepsi.

ERgò repetitiones hæ sunt in eodem loco: sequentes duæ sunt musto loco, Epanalepsis & Epanodos.

Epanalepsis, seu resumptio, *est, quâ idem sonus in principio & clausula repetitur.*

Verr. 4. *Saluti* enim eorum potiùs consulam, quàm *voluptati*. Philip. 1. Illa erat vita, illa secunda fortuna, *libertate* esse parem cum cæteris, principem *dignitate*. Æneïd. 1.

Multa super Priamo rogitans, super Hectore *multa*.

Verr. 7. *Multi* & graves dolores inventi, parentibus & propinquis *multi*. Martial.

Phosphore, redde diem: quid gaudia nostra moraris?
Cæsare venturo, *Phosphore redde diem*.

Vivis: & vivis non ad deponendam, sed ad confirmandam audaciam. Catil. 1.

CAP. XXV. De Epanodo.

EPanodos, seu regressio, *est, quâ sonus in principio & medio, vel in medio & fine iteratur.*

Verr. 3. Habuit *honorem ut proditori*; non *ut amico fidem*. Pro Planc. Gratiam *qui refert, habet*; & *qui habet*, in eo, quod habet, *refert*. Pro Cæcinna. *Quia res indigna sit, ideo turpem existimationem sequi: quia turpis existimatio sequitur, ideo rem indignam non vindicari*. Eclog. 8.

——— crudelis tu quoque mater:
Crudelis mater magis, an puer improbus ille?

Improbus ille puer, crudelis tu quoq; mater.

Cic. *Veſtrum* jam hîc factum deprehenditur, P. C. *non meum*: at pulcherrimum quidem factum: verùm, ut dixi, *non meum*, ſed *veſtrum*.

CAP. XXVI. De Paronomaſia.

FIguræ dictionis in repetitione ſonorum ſimilium ſic habent: in repetitione ſonorum leviter diſſimilium duæ ſequuntur, Paronomaſia & Polyptoton.

Paronomaſia, vel adnominatio, *eſt, cùm dictio literæ aut ſyllabæ alicujus commutatione, ſignificatione quoque commutatur.*

Ver. 2. Nam ut apertus in *corripiendis* pecuniis, ſic in ſpe *corrumpendi* judicii. Pro Amer. Tametſi non modò *ignoſcendi* ratio, ſed etiam *cognoſcendi* conſuetudo de medio ſublata eſt. Catil. 1. Ut non *emiſſus* ex urbe, ſed *immiſſus* in urbem eſſe videatur. Ibidem. Hanc reip. peſtem pauliſper *reprimi*, non in perpetuum *comprimi* poſſe. Tale eſt illud Quintiliani, Emit *morte immortalitatem*. Item; Neminem poſſe alteri dare *matrimonium*, niſi penes quem ſit *patrimonium*. Martialis hinc joci materiam arripuit:

Litigat, & *podagra* Diodorus, Flacce, laborat:
Sed nil patrono porrigit: hæc *chiragra* eſt.

Indè etiam illud eſt Catonis, qui cùm cuidam dixiſſet, Eamus deambulatum: & ille reſpondiſſet, Quid opus eſt *de*? Imò verò (ait Cato) quid opus eſt *te*?

CAP.

CAP. XXVII. De Polyptoto.

POlyptoton est, cùm ejusdem originis variis casibus voces inter se consonant.

Pro Cæl. Ipsius autem veneni *quæ* ratio fingitur? ubi quæsitum est? *quo* pacto? *cui? quo* in loco traditum? Æneïd. 4.

Littora littoribus contraria, fluctibus undas
Imprecor, *arma armis*——

7. Verr. *Certus* locus, *certa* lex, *certum* tribunal, quo hoc reservetur. De respons. *Homines* te propter pecuniam judicio liberârunt, *hominibus* injuria tui stupri dolori non fuit: *homines* tibi arma alii in me, alii pòst in illum invictum civem dederunt: *hominum* beneficia prorsus concedo tibi, Æneïd. 4.

Hunc morem, *hos* cursus, atq; *hæs* certamina primus
Ascanius, longam muris cùm cingeret Albam,
Rettulit——

Et apud Quintil. Non ut *edam, vivo*: sed ut *vivam, edo*.

CAP. XXVIII. Quid Figura sententiæ, & quæ vis ipsius.

FIgura dictionis ejusmodi est.

Figura sententiæ est figura, quæ totam sententiam aliquo animi motu afficit.

Virilem autem quandam dignitatem præ superiorum molli & delicata venustate obtinet: ut illîc color & sanguis orationis, hîc nervi thoríque esse videantur. Itaq; (ait in Bruto Tullius) quia sententiarum ornamentis & cõformationibus præstat Demosthenes,

Demosthenes, idcirco à doctis oratorum est princeps judicatus. Et rursus in oratore idem confirmat: Sententiarum figuris (ait) quia frequentissimè Demosthenes utitur, sunt qui putant ejus eloquentiam maximè esse laudabilem. Et verò nullus ferè ab eo locus sine quadam conformatione sententiæ educitur. Nec aliud quicquam est dicere, nisi omnes, aut certè pleraſque aliquâ specie illuminare sententias. Sic igitur Tullius elocutionis principatum huic postremo ornamentorum generi attribuit, publico de laudibus summi oratoris judicio. Et certè, nullis acrioribus incendiis fulmina illa Demosthenis, quæ dicuntur, accendi potuerunt: nec ullis flectendorum animorum machinis elocutio violentior esse potest. Hic enim γοητεία καὶ ψυχαγωγία elocutionis summa est. Denique ut superior illa & troporum, & in verbis figurarum elocutio, ad dicendum & delectandum multùm valeat; hæc etiam (quod in dicendo caput est) ad movendum & pervincendum plurimùm valebit, reprehensáq; ideo à nonnullis Romanorum oratorum Atticis in Ciceronе: quem (quòd ejus altior & ardentior esset oratio) furere & bacchari arbitrarentur. Sed usus artis & summa in civitatibus utilitas eam calumniam refutavit.

Figura sententiæ est in Logismo, aut Dialogismo.

Logismus est, quando sine collocutione sententia figuratur.

Estque Exclamatio & suiipsius Revocatio: Apostrophe & Prosopopœia.

CAP.

CAP. XXIX. De exclamatione.

EXclamatio est figura in Logismo, per adverbium exclamandi expressum vel intellectum.

Magnum prorsus animi commovendi instrumentum, & quidem affectuum variorum.

Modò admirationis.

O clementiam admirabilem, atque omni laude, prædicatione, literis monumentisque decorandam!

Modo desperationis.

Pro. Mil. O frustra mei suscepti labores! ô spes fallaces! ô cogitationes inanes meæ!

Modò optationis. Ovid. Epist. 1.

O utinam tunc, cùm Lacedæmona classe petebat,
Obrutus insanis esset adulter aquis!

Pro Pomp. Utinam, Quirites, virorum fortium atq; innocentium tantam copiam haberemus, ut hæc deliberatio vobis difficilis esset, quemnam potissimùm tantis rebus ac tanto bello præficiendũ putaretis!

Modò indignationis.

In Pis. O scelus! ô pestis! ô labes!

Modò irrisionis.

Ut ibidem: O stultos Camillos, Curios, Fabricios, Calatinos, Scipiones, Marcellos, Maximos! O amentem Paulum! rusticum Marium!

Prô adhibetur sæpe ad obtestationem.

Ut in Andr. Prô Deum atque hominum fidem! quid est, si non hæc contumelia est?

En, aliquando triste quid & miserabile præ se fert.

Impius hæc tam culta novalia miles habebit? *Eclog.* 1.
Barbarus has segetes? En! Quò discordia cives
Perduxit miseros? En! Queis consevimus agros?

Heu & eheu sunt commiserationis.

Offic. 1. O domus antiqua, Heu! quàm dispari domino dominaris? Æneid. 1. ---Tu

---Tu nunc Carthaginis altæ,
Fundamenta locas, pulchrámq; uxorius urbem
Extruis: heu regni, rerumq; oblite tuarum.

Eclog.

Eheu! Quid volui misero mihi! Floribus austrum
Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.
Quem fugis? Ah demen!

Aliquando exclamatio est deprecationis & imprecationis. In Heaut.

Vt te quidem dii deæque omnes, quantum est, Syre,
Cum isthoc invento, cúmque incœpto perduint!

Æneïd. 2.

At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis,
Dii (siqua est cœlo pietas, quæ talia curet)
Persolvant grates dignas!

Pro Dejotaro: Dii te perdant fugitive! ità non modò nequam & improbus, sed fatuus & amens es.

Epiphonema quoq; species est exclamationis, quæ ad finem rei narratæ & explicatæ addi solet.

Vt, cùm Virgilius exposuit omnes causas, quibus Juno Romanos persequebatur, tandem acclamat, Æneïd. 1.

Tantæ molis erat Romanam condere gentem!

Licentia etiam, quæ Græcis παῤῥησία dicitur, Exclamatio quædam videtur.

Pro Sylla. Adeste omnes animis, qui adestis corporibus: erigite mentes auréisque vestras, & me de invidiosis rebus (ut ille putat) dicentem attendite. Ego consul cùm exercitus perditorum civium clandestino scelere conflatus, crudelissimum & luctuosissimum exitium comparâsset, cùm ad occasum interitúmque reip. Catilina in castris; in his autem templis atq; tectis dux Lentulus esset constitutus: meis consiliis, meis laboribus, mei capitis periculis,

sine tumultu, sine delectu, sine armis, sine exercitu, quinq; hominibus comprehensis atque confossis, incensione urbem, internecione cives, vastitate Italiam, interitu remp. liberavi. Ego vitam omnium civium, statum orbis terræ, urbem denique hanc, sedem omnium nostrûm, arcem regum, ac nationum exterarum, lumen gentium, domicilium imperii, quinque hominum perditorum atque amentium pœnâ redemi. An me existimâsti hæc injuratum in judicio non esse dicturum, quæ juratus in maxima concione dixissem? Sed Quintil. hic nullam figuram putat, nisi quatenus sub hac libertate quædam lateat adulatio.

Pro Ligar. Vide quàm non reformidem, vide quanta lux liberalitatis & sapientiæ tuæ mihi apud te dicenti oboriatur: quantum potero, voce contendam, ut hoc populus Romanus exaudiat. Suscepto bello, Cæsar, gesto etiam ex magna parte, nullâ vi coactus, judicio meo ac voluntate ad ea arma profectus sum, quæ erant sumpta contra te. Apud quem igitur hoc dico? Nempe apud eum, qui cùm hoc sciret, tamen me, antequam vidit, reipubl. reddidit. In hac licentia ait Quintil. Orator non solùm ad utilitatem Ligarii respexit, sed magis laudare victoris clementiam non potuit. Quamobrem Exclamatio una magnas prorsus vires habet.

CAP. XXX. De Epanorthosi.

REvocatio sui ipsius est, quando revocatur quispiam.

Et est ardoris in Exclamatione proximi, veluti refrigeratio & moderatio. *Estque*

Est que Evanorthosis, aut Aposiopesis:

Epanorthosis, correctio, *est, quando antecedens aliquid revocatur.*

Epist, 1. Erat hoc mihi dolendum; sed multò magis illud, quòd inimicum meum, meum autem? imò verò legum, judiciorum, otii, patriæ, bonorum omnium sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fovebant, sic, me præsente, osculabantur. Terent. Heaut.

——Filium unicum adolescentulum
Habeo Ah! Quid dixi? Habere me? Imò habui, Chreme,
Nunc habeam nécne, incertum est.----

Hîc igitur præteritum aliquid & dictum revocatur.

Pro Ligar. Sed nimis urgeo, commoveri videtur adolescens. Pro Cæl. Sed quid ego ità gravem personam induxi? Pro Mil. Sed finis sit: neque enim præ lacrymis loqui possum; & hic se lacrymis defendi vetat. Hîc cursus orationis antecedens revocatur, & quasi pœnitentia facti significatur.

Ad Frat. Sed nescio quo pacto, ad præcipiendi rationem delapsa est oratio mea, cùm id mihi propositum initio non fuisset.

CAP. XXXI. De Aposiopesi.

APosiopesis, reticentia, *est, quâ sententiæ inchoatæ cursus ità revocatur, ut indè pars ejus aliqua deinceps non dicta intelligatur.*

Pro Milone: An ille hujus legis, quam Clodius à se inventã gloriatus est, mentionem facere ausus esset, vivo Milone, nè dicam consule? De nostrûm enim omnium: non audeo totum dicere. Æneïd. 1.

Iam cœlum terrámque meo sine numine venti
Milere, & tantas audetis tollere moles? Quos

Quos ego: Sed motos præstat componere fluctus.

Logismus Exclamationis & Revocationis ità est: sequitur qui est in Apostrophe aut Prosopopœia.

CAP. XXXII. De Apostrophe.

APostrophe, aversio, *est, quando oratio ad alienam personam convertitur, quàm institutæ oratio requirit.*

Figura non multùm cedens elationis genere Exclamationi, & persæpe cum ea conjungitur.

Sed Apostrophe ex conditione personarum variè distingui potest. Aliàs enim ad humanam personam fit aversio.

Ut cùm illud Ciceronis directè dictum sit pro Muræna: Negat fuisse rectum Cato me consulem & legis ambitûs latorem, & tam severè gesto consulatu causam L. Murænæ attingere: cujus reprehensio me vehementer movet, non solùm ut vobis (judices) quibus maximè debeo, verùm etiam ut ipsi Catoni gravissimo atq; integerrimo viro, rationem mei facti probem. A quo tandem (ait) M. Cato, est æquius consulem defendi, quàm à consule? Quis mihi in repub. potest aut debet esse conjunctior, quàm is, cui respub. à me unà traditur sustinenda, magnis meis laboribus & periculis sustentata? Eodem modo cùm Anchises narrat Æneæ, quæ futura sit posteritas nepotum. Æneïd. 6.

Eruet ille Argos, Agamemnoniáq; Mycenas,
Ipsúmque Æaciden, genus armipotentis Achilli:
Vltus avos Troiæ, templa & temerata Minervæ.
Quis te, magne Cato, tacitum, aut te, Cosse, relinquat?
Quis Gracchi genus, aut geminos, duo fulmina belli

Scipiadas,

Scipiadas, cladem Lybię? parvóque potentem
Fabricium: vel te ſulco, Serrane, ſerentem?
Quò feſſum rapitis Fabii? tu maximus ille es
Vnus, qui nobis cunctando reſtituis rem.

Hìc Apoſtrophe eſt ad Catonem, Coſſum, Serranum, Fabium.

Aliàs ab hominibus ad deos fit averſio.

Ut à Catilina ad Jovem: Hiſce omnibus, Catilina, cum ſumma reipub. ſalute, & cum tua peſte ac pernicie, cùmque eorum exitio, qui ſe tecum omni ſcelere parricidióque junxerunt, proficiſcere ad impium bellum ac nefarium. Tum tu Jupiter, qui iiſdem, quibus hæc urbs, auſpiciis à Romulo es conſtitutus, quem Statorem hujus urbis atque imperii verè nominamus, hunc & hujus ſocios à tuis aris exteriſque templis, à tectis urbis ac mœnibus, à vita fortuníſque civium omnium arcebis, & omnes inimicos bonorum, & hoſtes patriæ, latrones Italiæ, ſcelerum fœdere inter ſe ac nefariâ ſocietate conjunctos, æternis ſuppliciis vivos mortuóſque mactabis.

In Apoſtrophe Invocatio inſignis eſt apud poëtas.

Sic Æneïd. 1. cùm poëta propoſuiſſet ſummam theſin totius Æneïdos, tum ſic vertitur ad Muſam:

Muſa mihi cauſas memora, quo numine læſo,
Quidve dolens regina Deûm, tot volvere caſus,
Inſignem pietate virum, tot adire labores
Impulerit: Tantæne animis cœleſtibus iræ?

Ovid. Metamorph. 1.

——Dii cœptis (nam vos mutâſtis & illas)
Aſpirate meis, primâque ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.

Aliàs ad rem mutam & inanimatam, velut ad perſonam, transfertur oratio.

Pro

Pro Mil. Religiones, mehercule, ipsæ, atque cùm illam belluam cadere viderunt, commoviſſe ſe videntur, & jus in illo ſuum retinuiſſe. Vos enim Albani tumuli atque luci, vos (inquam) imploro atque obteſtor, vóſque Albanorum obrutæ aræ ſacrorum populi Romani ſociæ atque æquales, quos ille præceps amentiâ, cæſis proſtratisque ſanctiſſimis lucis, ſubſtructionum inſanis molibus oppreſſerat.

Hæc figura raro quidem, ſed tamen aliquando protinus in proœmio adhibetur.

Cat. il. 1. Quouſque tandem, Catilina, abutêre patientiâ noſtrâ? quamdiu nos etiam furor iſte tuus illudet? quem ad finem ſeſe effræna jactabit audacia? Hic verò in ſenatu res agitur, ideóque directus ſermo ad patres: unde Averſio intelligitur.

CAP. XXXIII. De Proſopopœia.

PROſopopœia, fictio perſonæ, *quâ velut alienam perſonam oratione noſtrâ loquentem finginus.*

Hic verò ornamentum elocutionis ſingulare eſt, magnæque in primis audaciæ: ideóque magno conſilio judicióque regendum, ut conſentanea perſonis oratio tribuatur. Poëticum ſanè ornamentum, & quo uno poëtarum laudes præcipuè dijudicantur. In pictoribus Polygnotus præſtantiores Pauſon. deteriores, Dionyſius ſimiles rerũ imagines faciebat. Sic in Poëtis Homerus meliores, Hegemon pejores, Cleophon pares perſonas exprimebat: quinetiam Euripides, quales eſſent; Sophocles, quales eſſe deberent: ut Homerus & Sophocles totâ poë-

ticæ imitationis laude meritò principes habeantur. Itaque si usquam, certè in hac conformatione ratio decori, diligenter habenda est: qua de re monemur ab Horatio in arte,

Intererit multùm Davúsne loquatur, an heros,
Maturúsne senex, an adhuc florente juventâ
Fervidus, an matrona potens, an sedula nutrix,
Mercatór ne vagus, cultórne virentis agelli:
Colchus an Assyrius, Thebis nutritus, an Argis.

Prosopopœia est imperfecta, vel perfecta.

Prosopopœia imperfecta est, cùm sermo alienæ personæ leviter & obliquè repræsentatur.

Cæs. 1. Com. de legatis Helvetiorum. Qui dicerent sibi in animo esse, sine ullo maleficio iter per provinciam facere, propterea quòd iter nullum haberent aliud; rogare, ut ejus voluntate id sibi facere liceat. Pro lege Manil. Hi vos (quoniam liberè loqui non licet) tacitè rogant, ut se quoque sicuti cæterarum provinciarum socios, dignos existimetis, quorum salutem tali viro commendetis.

Prosopopœia perfecta est, cùm tota fictio personæ oratione nostrâ repræsentatur: quo in genere & accessus ad Prosopopœiam, & recessus decorus inprimis esse debet.

Sic pro Cælio excitatur Appius Cæcus ad objurgandum Clodiæ libidinem. Existat igitur (ait orator) ex hac familia aliquis, ac potissimùm Cæcus ille: minimum enim dolorem capiet, qui istam non videbit: qui profectò si extiterit, sic aget, & sic loquetur. Hic apparatus est ad speciem quandã prosopopœiæ, deinde vox & oratio Appii fingitur, Mulier, quid tibi cùm Cælio? quid cum homine adolescentulo?

tulo? quid cum alieno? cur aut tam familiaris huic fuisti, ut aurum commodares? aut tam inimica, ut venenũ timeres? Non patrem tuum videras? non patruum, non avum, proavum, atavum, audieras consules fuisse? non deniq; modò te Q. Metelli matrimoniũ tenuisse sciebas clarissimi, & fortissimi viri, patriæq; amantissimi, qui simul ac pedem limine extulerat, omnes propè cives virtute, gloriâ, dignitate superabat? cui cùm ex amplissimo genere in familiã clarissimã nupsisses, cur tibi Cælius tam conjunctus fuit? Cognatus? affinis? viri tui familiaris? Nihil horũ. Quid igitur fuit nisi quædam temeritas ac libido? Nónne te, si nostræ imagines viriles non commovebant, nè progenies quidẽ mea & illa Claudia æmulã domesticæ laudis in gloria muliebri esse admonebat? non virgo illa Vestalis Claudia, quæ patrẽ complexa triumphantẽ ab inimico tribuno plebis curru detrahi passa non est? Cur te, fraterna vitia potiùs quã bona paterna & avita, & usq; à nobis cùm viris, tum etiã in fœminis repetita moverunt? Ideóne ego pacem Pyrrhi diremi, ut tu amorum turpissimorum quotidie fœdera ferires? Ideo aquam adduxi, ut eâ tu incestè uterere? Ideo viam munivi, ut eam tu alienis viris comitata celebrares? Hæc Prosopopœïa est Appii Claudii: ad quam deponendam, brevis revocatio ad extremum ponitur his verbis; Sed quid ego (judices) ità gravem personam induxi? ut & verear, nè se idem Appius repentè convertat, & Cælium incipiat accusare illâ suâ gravitate censoriâ. Sic Æneæ Prosopopœiam Virg. Æneid. 1. composuit, cùm Æneas sociis cibum vinumque

Dividit, & dictis mœrentia pectora mulcet.

O ſocii (neque enim ignari ſumus antè malorum)
O paſſi graviora: dabit deus his quoque finem.
Vos & Scyllæam rabiem, penitúſque ſonantes
Accèſtis ſcopulos: vos & Cyclopea ſaxa
Experti, revocate animos, mœſtúmque timorem
Mittite: forſan & hæc olim meminiſſe juvabit.
Per varios caſus, per tot diſcrimina rerum
Tendimus in Latium, ſedes ubi fata quietas
Oſtendunt. Illîc fas regna reſurgere Trojæ.
Durate, & voſmet rebus ſervate ſecundis.
Talia voce refert, curiſque ingentibus æger,
Spem vultu ſimulat, premit altum corde dolorem.

Hîc poëta Æneam non humeris, ſed verbis ità ſuſtinuit, ut Æneas ipſe Æneam veriùs exprimere non potuerit.

Eâdem figurâ licet mutis & inanimatis rebus ſermonem dare.

Cujuſmodi illa ſunt in Catilinam majorum laterum, cùm patriam loquentem orator inducit. Si te (ait) parentes timerent atque odiſſent tui, neque illos ullâ ratione placare poſſes; ut opinor, ab eorum oculis aliquò concederes: Nunc te patria, quæ communis eſt omnium noſtrûm parens, odit ac metuit, & jamdiu te nihil judicat, niſi de parricidio ſuo cogitare: hujus tu neque autoritatem verebere? neque judicium ſequere? neque vim pertimeſces? Quæ tecum, Catilina, ſic agit, & quodammodo tacitè loquitur: Nullum jam tot annos facinus extitit niſi per te; nullum flagitium ſine te: tibi uni multorum civium neces, tibi vexatio direptióque ſociorum impunita fuit ac libera: tu non ſolùm ad negligendas leges & quæſtiones, verùm etiam ad evertendas perfringendáſque valuiſti. Superiora

periora illa quanquam ferenda non fuerunt, tamen, ut potui, tuli: nunc verò me totam esse in metu propter te unum, quicquid increpuerit, Catilinam timeri, nullum videri contra me consilium iniri posse, quod à tuo scelere abhorreat; non est ferendum. Quamobrem discede, atque hunc mihi timorem eripe: si est verus, nè opprimar: sin autem falsus, ut tandem aliquando timere desinam. Hæc si tecum, ut dixi, patria loquatur, nonne impetrare debeat, etiamsi vim adhibere non possit? Hîc vides quàm decorè, & suscepta, & deposita sit persona. Et paulò pòst talis in eadem oratione Prosopopœia reipublicæ. Etenim si mecum patria (quæ mihi vitâ meâ multò est charior) si cuncta Italia, si omnis resp. loquatur, M. Tulli, Quid agis? &c. Tandem persona ità deponitur: His ergò sanctissimis reipub. vocibus, & eorum hominum, qui idem sentiunt, mentibus pauca respondebo.

Sed satis de Prosopopœiæ schemate, quo tanquam aliquo in scenis pegmate, quævis non solùm hominum, sed etiam deorum persona à poëtis effingitur. Quapropter isto poëtico spiritu orator velut afflatus, inprimis admirabilis est.

CAP. XXXIIII. De Addubitatione.

LOgismus sententiarum adhuc fuit: sequitur Dialogismus, qui est in Interrogatione & Responsione.

Interrogatio Deliberatione & Occupatione figuratur.

Deliberatio est, cùm varias tanquam consulta-

tionis rationes ſubindè interrogamus: quo in genere ſuſpenſis diutiùs audientium animis, aliquando inexpectatum quippiam majus aut minus expectatione ſtatuit.

Deliberatio eſt in Addubitatione aut Communicatione.

Addubitatio, ſeu ἀπορία, *eſt Deliberatio nobiſcum.*

Pro Cluent. Equidem, quod ad me attinet, quò me vertam, neſcio: negem fuiſſe illam infamiam corrupti judicii? negem illam rem agitatam in concionibus? jactatam in judiciis? commemoratam in ſenatu? evellam ex animis hominum tantam opinionem, tam penitus inſitam, tam vetuſtam? Non eſt noſtri ingenii: veſtri auxilii eſt (judices) hujus innocentiæ, ſic in hac calamitoſa fama, quaſi in aliqua pernicioſiſſima flamma, atq; in communi incendio ſubvenire. Æneid. 4.

En! Quid agam? Rurſúſne procos irriſa priores
Experiar? Nomadúmque petam connubia ſupplex,
Quos ego jam toties ſum dedignata maritos?
Iliacas igitur claſſes, atque ultima Teucrûm
Juſſa ſequar? ——

Tandem reſponſio Addubitationis ſequitur:

Qu in morere, ut merita es, ferróque averte dolorem.

Philip. 2. Quid putem? Contemptúmne me? Non video, nec in vitâ, nec in gratia, nec in rebus geſtis, nec in hac mea mediocritate ingenii, quid deſpicere poſſit Antonius. An in ſenatu facillimè detrahi poſſe credidit? Atqui ordo clariſſimis civibus bene geſtæ reipub. teſtimonium multis, mihi uni conſervatæ dedit. An decertare mecum voluit contentione

tione dicendi? Hoc quidem beneficium est: quid enim plenius, quid uberius, quàm mihi, & pro me, & contra Antonium dicere? Illud profectò est. Non existimavit sui similibus probari posse, se esse hostem patriæ, nisi mihi esset inimicus.

CAP. XXXV. De Communicatione.

COmmunicatio, vel *κοινώσις*, *est deliberatio cum aliis.*

Pro Quint. Ego pro te nunc hoc consulo post tempus in aliena re, quod tu in tua re, cùm tempus erat, consulere oblitus es. Quæro abs te, C. Aquili, L. Luculle, P. Quintili, M. Marcelle: Vadimonium mihi non obiit quidam socius & affinis meus, qui cum mihi necessitudo vetus, controversia de re pecuniaria recens intercedit: Postulóne à Prætore, ut ejus bona mihi possidere liceat? an cùm Romæ domus ejus, uxor, liberi sint, domum potiùs denuntiem? Quid est quod hac tandem de re vobis possit videri? Profectò si rectè vestram bonitatem atque prudentiam cognovi, non multùm me fallit, si consulamini, quid sitis responsuri: primùm expectare; deinde si latitare ac diutiùs ludificare videatur, amicos convenire, quærere quis procurator sit, domũ denuntiare: dici vix potest, quàm multa sint, quæ respondeatis antè fieri oportere, quàm ad hanc rationem extremã ac necessariam devenire. Verr. 7. In Tricalino (quem locum fugitivi jam antè tenuerunt) Leonidæ ejusdem Siculi familia in suspicionem vocata est conjurationis, res delata est ad istum, statim (ut par fuit) jussu ejus, homines, qui

nominati erant, comprehensi sunt adductíque Lilybæum, domino denuntiatum est, ut adesset: causâ dictâ, damnati sunt. Quid deinde? quid censetis? Furtum fortasse aut prædam expectatis aliquam. Nolite usquequaque eadem quærere: in metu belli furandi quis locus potest esse? etiam siqua fuit in hac re furandi occasio, prætermissa est. Tum potuit à Leonida nummorum aliquid auferre, cùm denuntiavit, ut adesset: fuit nundinatio aliqua, & isti non nova, nè causam diceret: etiam alter locus, ut absolveretur: damnatis quidem servis, quæ prædandi potest esse ratio? Produci ad supplicium necesse est: testes enim sunt, qui in consilio fuerunt; testes, publicæ tabulæ; testis, splendidissima civitas Lilybætana; testis, honestissimus, maximúsque conventùs civium Romanorum: nihil potest, producendi sunt: itaque producuntur, & ad palum alligantur. Etiamnum mihi expectare videmini judices, quid deinde factum sit, quòd iste nihil unquam fecit sine aliquo quæstu atque præda? Quid in ejusmodi re fieri potuit? quod commodum est? Expectate facinus quàm vultis improbum: vincam tamen expectationem omnium. Nomine sceleris conjurationísque damnati ad supplicium traditi, ad palum alligati, repentè multis millibus hominum inspectantibus, soluti sunt. & Leonidæ illi domino redditi. Atque ejusmodi est dialogismus Deliberationis.

CAP. XXXVI. De Occupatione.

Dialogismus Occupationis sequitur, *cùm alieni consilii interrogationem occupamus, eique responsionem subjicimus.* Ideo-

Ideóque dialogiſmus hic à priore parte Occupatio, a poſteriore Subjectio dicitur. Græcè προλη-ψις appellatur.

Occupatio ferè Proſopopœiam conjunctam habet: ideóque aliàs obliqua, aliàs perfecta eſt.

Pro Amer. Credo ego vos (judices) mirari, quid ſit, quòd cùm tot ſummi oratores hominéſque nobiliſſimi ſedeant, ego potiſſimùm ſurrexerim, &c. Tandem Reſponſio ſubjungitur: Quæ me igitur res præter cæteros impulit, ut cauſam Sexti Roſcii reciperem? Quia ſi quis iſtorum dixiſſet, quos videtis adeſſe, &c. multa plura dixiſſe, quàm dixiſſet, putaretur, &c. Ego ſi omnia liberè dixero, nequaquam tamen ſimiliter oratio mea exire, atque in vulgus emanare poterit. Sic Verr. 1 Si quis veſtrûm, judices, aut eorum qui adſunt, fortè miretur, &c Sic pro Cæl. Si quis (judices) fortè nunc adſit, ignarus legum, judiciorum, conſuetudinis noſtræ, miretur profectò.

Eſt Prolepſis hæc proœmiis valde accommodata.

Occupatio plena eſt, quæ plenam Proſopopœiam habet.

Pro Cæl. Dicet aliquis, Hæc igitur eſt tua diſciplina? ſic tu inſtituis adoleſcentes? ob hanc cauſam tibi hunc puerum parens commendavit & tradidit, ut in amore & voluptatibus adoleſcentiam ſuam collocaret? & hanc tu vitam & ſtudia defenderes? Ego, ſi quis (judices) hoc robore animi, atque hâc indole virtutis ac continentiæ fuit, ut reſpueret omnes voluptates, omnemque vitæ ſuæ curſum in labore corporis, atque in animi contentione conficeret,

ficeret, quem non quies, non æqualium ſtudia, non ludi, non convivia delectarent, nihil in vita expetendum putaret, niſi quod eſſet cum laude & cum dignitate conjunctum: hunc meâ ſententiâ divinis quibuſdam bonis inſtructum atq; ornatum puto. Ex hoc genere illos fuiſſe arbitror Camillos, Fabricios, Curios, omnéſque eos, qui hæc ex minimis tanta fecerunt.

Occupamus aliquando iſto genere cogitationem noſtram, & objicimus adverſario, ipſúmque reſpondentem contrà fingimus.

Pro Quint. De re pecuniaria cupio contendere: Non licet. At ea controverſia eſt: Nihil ad me attinet, cauſam capitis dicas oportet: Accuſa, ubi ità neceſſe eſt: Non (inquit) niſi tu antè novo modo, priore loco dixeris. Dicendum neceſſariò eſt: præſtituendæ horæ ad arbitrium noſtrum. Judex ipſe arceſſetur: Quid tum? Tu aliquem patronum invenies, hominum antiqui officii, qui ſplendorem noſtrum & gratiam negligat?

CAP. XXXVII. De Permiſſione.

ERgò hæ ſunt Interrogationis figuræ, in Deliberatione & Occupatione. Reſponſio Permiſſione & Conceſſione figuratur.

Permiſſio eſt, cùm facti cujuſpiam licentia condonatur.

Agrar. 2. Si quid eſt quod indagâris, inveneris, ex tenebris erueris, quanquam iniquum eſt, tamen conſume ſanè; quoniam commodum eſt, quoniam tu quidem attuliſti.

Aliquando

Aliquando Ironiâ permiſcetur.

----Nunc & Iove miſſus ab alto Æneid. 4.
Interpres divûm fert horrida juſſa per auras.
Scilicet is ſuperis labor eſt, ea cura quietos
Sollicitat: neque te teneo, neque dicta refello.
I, ſequere Italiam ventis: pete regna per undas.

Ironia in ſequenti exemplo apertior eſt. Pro Flacco: Litemus igitur Lentulo, parentemus Cethego, revocemus ejectos, nimiæ pietatis & ſummi amoris in patriam viciſſim nos pœnas (ſi ita diis placet) ſufferamus.

CAP. XXXVIII. De Conceſſione.

CONceſſio eſt, cùm dictum aliquod aut argumentum condonatur.

Verr. 7. Sit ſacrilegus, ſit fur, ſit flagitiorum omnium vitiorúmque princeps: at eſt bonus imperator. Æneïd. 10.

Italiam petiit fatis autoribus: eſto. (Æneid. 7.
Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta movebo.
Non dabitur regnis (eſto) prohibere Latinis:
At trahere, atque moras tantis licet addere rebus.

Delectat hoc ornamentum in oratione præcipuè, cùm id concedimus, quod ei, cui conceditur, nocet: ut ſæpè fit in contentionibus & controverſiis.

Pro Ligario. Habes igitur Tubero (quod eſt accuſatori maximè optandum) confitentem reum: ſed tamen hoc ità confitentem, ſe in ea parte fuiſſe, quâ te, Tubero: quâ virum omni laude dignum patrem tuum. Itaq; priùs de veſtro delicto confiteamini neceſſe eſt, quàm Ligarii ullam culpam reprehendatis.

CAP.

CAP. XXXIX. De Epilogo Elocutionis.

ATque hæc de ornamentis Elocutionis: quæ quò plura concurrerint, eò pleniorem ornatum orationis efficiant necesse est.

Ut in illo exemplo Ligarianæ defensionis: Certè contra ipsum Cæsarem est congressus armatus. Quid enim, Tubero, tuus ille districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cujus latus ille mucro petebat? quis sensus erat armorum tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas? Hic Metonymiæ variæ sunt: gladius, armorum, pro subjecto homine: sed Metaphoræ sunt illustriores, ardor, inprimísque illæ sensum & actum tribuentes rebus inanimatis, gladio, mucroni, armis, agebat, petebat, sensus: tum Synecdochæ, mucro pro gladio, latus pro toto homine: tum in verbis, agebat, petebat, cupiebas, optabas, sunt Epistrophæ soni: tametsi in clausula illa (mucro petebat) numerus est poëticus: denique in sententia tota est Apostrophe vehementis & instantis interrogationis. Quibus omnibus troporum figurárúmque generibus sic usus orator esse dicitur, ut Cæsari, quamvis & judici & adversario, tamen velut incantato & stupefacto, color variè mutatus sit, & libelli quidam è manibus exciderint. Illa videlicet Platonis πειθὼ fuit, illáque flexanima, dominâque summi imperatoris oratio.

AUDO-

AVDOMARI TALAEI
RHETORICÆ LIB. II.
de pronuntiatione.

Cap. I. De præstantia pronuntiationis.

ELOCUTIONIS (quæ prima pars facta est artis Rhetoricæ) præcepta in tropis & figuris exposita sunt. Veniamus ad pronuntiationem, partem alteram institutæ artis & doctrinæ.

Pronuntiatio est aptæ elocutionis enuntiatio.

Hanc partem Rhetoricæ artis Aristoteles primus animadvertisse videri voluit, viréque maximas habere docuit exemplo histrionũ, quibus agentibus, poëmata longè gratiora sint, quàm si poëtæ ipsi pronuntiarent. Tullius verò oratorio tertio, cùm de elocutionis ornamentis dixisset, sed hæc ipsa (ait) omnia perinde sunt, ut aguntur; actio in dicendo una dominatur: sine hac summus orator esse in numero nullo potest: mediocris hâc instructus summos sæpe superavit. Hinc primas dedisse Demosthenes dicitur, cùm rogaretur quid in dicendo esset primum; huic secundas; huic tertias. Quò mihi meliùs etiam illud ab Æschine dictum videri solet, qui cùm propter ignominiam judicii cessisset Athenis, & se Rhodum contulisset, rogatus à Rhodiis, legisse fertur orationem illam egregiam, quam in Ctesiphon-

Cteſiphontem contra Demoſthenem dixerat: quâ perlectâ, petitum eſt ab eo poſtridie, ut legeret illam etiam quæ contrà à Demoſthene pro Cteſiphonte edita. Quã cùm ſuaviſſimâ & maximâ voce legiſſet, admirantibus omnibus, Quantò (inquit) magis admiraremini, ſi audiſſetis ipſum? Ex quo ſatis ſignificavit, quantum eſſet in actione, qui orationem eandem aliam eſſe putaret, actore mutato. Et certè infantes, actionis dignitate eloquentiæ ſæpè fructum tulerunt: & diſerti, deformitate agendi, multi infantes putati ſunt. Cujus rei magnum argumentum Hortenſius eſt, diu princeps oratorum, poſtea æqualis Ciceroni, perpetuò autem ſecundus: cujus tamen ſcripta tãm longè abfuerunt ab illa vivæ eloquentiæ fama, ut appareret aliquid placuiſſe, eo dicente, quod poſtea legentes non invenerint. Quamobrem in hanc inprimis Rhetoricæ partem omnia illa Platonis Ariſtoteliſque probra juſtiſſimè conferentur: omnéſque ἀφωνίας, κωμῳδίας, κολακείας γοητείας, ψυχαγωγίας, inſidiæ in hac una parte reperientur.

Artis tamen hujus tantæ magiſtri nobis deſunt, phonaſcus, ſcenicus, hiſtrio, laniſta, palæſtricus, Demoſthenes, & Cicero; id eſt, verus orator, cujus exemplo eloquentiæ diſcipulus exerceatur. Itaq; tantò majore induſtriâ hîc opus eſt, quia magiſtri illi vivi nuſquam ſunt, tantúmq; picti in libris vix apparent.

CAP. II. De moderatione vocis.

PArtes pronuntiationis duæ ſunt: Vox, unde Pronuntiatio: & Geſtus, unde Actio dicitur.

Atqüe

Atque harum partium altera ad aures, altera ad oculos attinet: per quos duos sensus ad animum omnis ferè cognitio pervenit.

Sed de *Voce* priùs: *cujus bonitas optanda quidem nobis est primùm: deinde quæcunque ea fuerit, tuenda & exercenda: sic ut omnia quæ proferentur, sono vocis rebus quæ dicuntur, accommodato proferantur.*

Vocis autem *unum est generale præceptum, nè sit gravissima, néve acutissima.*

Nam submisso illo murmure debilitatur omnis intentio: contrà autem dicere omnia clamosè, insanũ est. Itaq; in intermediis inter imum supremúmque spatiis est consistendum. Atque ad vocem obtinendam (ait Tullius) nihil est utilius, quàm crebra mutatio: nihil perniciosius, quàm effusa sine intermissione contentio. Quid? ad aures nostras, & actionis suavitatem, quid est vicissitudine, & varietate, & continuatione aptius? Itaq; ad hanc vocis moderationem, Gracchus tantam scientiam & diligentiam adhibuit, ut servum Lycinium literatum hominem & peritum, post se occulto loco haberet, qui concionanti inflaret eburneolâ fistulâ sonum, quo illum aut remissum excitaret, aut à contentione revocaret. In omni quippe voce est quiddam medium, sed suum cuique voci.

Hinc *gradatim ascendere vocem utile & suave est*; (*nam à principio clamare, agreste quiddam est*) *& illud idem ad firmandam vocem est salutare.*

Deinde est quiddam contentionis extremum, quod tamen inferius est, quàm acutissimus clamor: quo

quò te fistula progredi non sinet, & tamen ab ipsa contentione revocabit. Est idem contrà quiddam in remissione gravissimum, quóque tanquam sonorum gradibus descenditur. Hæc varietas, & hic per omnes sonos voces, cursus & se tuebitur, & actioni afferet suavitatem. Sed fistulator domi relinquendus, sensus hujus consuetudinis ad usum differendus. Ista est æquabilitas, cui contrariam μονοτονίαν. Quintilianus cum Cicerone valde item fugiendam censet. Sed enim vocalis hujus varietatis moderatrix esse debebit animi cogitatio. Hæc enim summa causa est pronuntiationis, ut vox sit animi interpres & nuntia. Sunt enim voces, ut nervi in fidibus; atque ità sonant, ut à motu animi sunt pulsæ.

CAP. III. De Voce in singulis verbis.

RAtio igitur *Vocis erit in singulis verbis, vel in tota sententia.*

De verborum autem singulorum pronuntiatione ità Quintil. præcipit: Proponamus nobis (ait) illud Ciceronis in oratione nobilissima pro Milone principum: Nonnè ad singulas penè distinctiones, quamvis in eadem facie, tamen quasi vultus mutandus est? Etsi vereor (judices) nè turpe sit, pro fortissimo viro dicere incipientem timere. Etiamsi est toto proposito contractum atque submissum, quia & exordium est, & sollicitum exordium; tamen fuerit, necesse est, aliquid plenius & erectius, dum dicit, Pro fortissimo viro; quàm cùm, Etsi vereor, & Turpe sit & timere. Jam secunda respiratio increscat oportet, & naturali quodam conatu, quò minùs

minùs pavidè dicimus quæ sequuntur, & quo magnitudo animi Milonis ostenditur. *Miniméq; deceat, cùm Titus Annius ipse magis de reipub. salute, quàm de sua perturbaretur.* Deinde quasi objurgatio sui est, *Me ad ejus causam, parem animi magnitudinem afferre non posse.* Tum invidiosiora, *Tamen hæc novi judicii nova forma terret oculos.* Illa verò jam penè apertis (ut aiunt) tibiis: *Qui quocunque inciderint, veterem consuetudinem fori, & pristinum morem judiciorum requirunt.* Nam sequens latum etiam atque susum est: *Non enim coronâ consessus vester cinctus est, ut solebat.* Quod notavi, ut appareret, non solùm in membris causæ, sed etiam in articulis esse aliquam pronuntiandi varietatem: sine qua nihil neque majus neq; minus est. Hæc Quint. *De pronuntiatione singularum vocum.*

In qua troporum genera, si qua sunt actuosa, reluceant necesse est:

Non enim aliter Ironia, neque Metaphora illustrior & animosior intelligeretur.

CAP. IIII. De cantico vocis.

SEquitur pronuntiatio totius sententiæ, in qua figuræ omnis generis affectúsq; cõprehenduntur. *Figuræ* autem *verborum, cùm totæ sint in numerosis dimensionibus aut repetitionibus, continent illum sine dubio cantum, de quo Tullius & Fabius.*

Est (ait in Oratore Tullius) in dicendo etiam quidam cantus obscurior, non hic è Phrygia & Caria Rhetorum epilogus, penè canticum: sed ille quem

significat Demosthenes & Æschines, cum alter alteri objiciat vocis flexiones. Dicit plura etiam Demosthenes, illúmque sæpe dicit voce dulci & clarâ fuisse. Hæc Tullius. Sequentia Fabius, cùm de quodam cantico dixisset: Tales sunt (ait) illæ inclinationes vocis, quas invicem Demosthenes atque Æschines exprobrant, non ideo improbandæ: cùm enim uterque alteri objiciat, palàmest utrumque fecisse. Nam neque ille per Marathonis, & platearum & Salaminis propugnatores recto sono juravit: neque hic Thebas sermone deflevit. Hæc Fabius. Vnde cantum quendam orationis de vocis flexione & suavitate adhibitum ab oratoribus intelligimus.

Quisquè totus est in illis verborum figuris. Sed tamen etiam cantus ipse permiscetur cum cæteris sententiarum figuris, cumque totis animi affectibus.

CAP. V. De vocis intentione & remissione.

SEd tamen intendendæ vel remittendæ vocis in oratione tota, quæ est in verbis singulis, Prosodia est.

Acutæ exemplum est.

Pro Lig. Vide, Cæsar, quàm non reformidem, quanta lux tuæ liberalitatis & sapientiæ mihi apud te dicenti oboriatur. Quantum potero, voce contẽdam, ut hoc populus Romanus exaudiat. Suscepto bello, Cæsar gesto etiam magna ex parte, nullâ vi coactus, judicio meo ac voluntate ad ea arma profectus sum, quæ erant sumpta contra te. Et hanc orator ipse contentionem vocis prædixit.

Est acuminis diversa vox, & penè extra organum

num cui Græci nomen amăritudinis dederunt, ſupra modum ac penè naturam vocis humanæ acerba.

Vt cùm populus acclamatione adversâ Ciceronem pro Rabirio agentem turbaret, Nihil, ait, me clamor iſte commovet, ſed conſolatur, cum indicat eſſe quoſdã cives imperitos, ſed non multos. Nunquam (mihi credite) populus Romanus hic, qui ſilet, conſulem mè feciſſet, ſi veſtro clamore perturbatũ iri arbitraretur. Quantò jam levior eſt acclamatio? Quin continetis vocem, indicem ſtultitiæ veſtræ, teſtem paucitatis? Prima illa ſunt lentiora; poſtrema vocis amaritudinem illam habent.

Exemplum gravis & plenæ vocis eſt.

Phil. 2. Si inter cœnam in tuis immanibus poculis accidiſſet, quis non turpe duceret? In cœtu verò populi Romani, publicum negotium gerens, magiſter equitum, cui ructare turpe eſſet, is vomens, fruſtis eſculentis vinum redolentibus, gremium ſũum, & totum tribunal implevit.

In redditione collationis producenda ſunt omnia, trahendæ vocales, aperiendæ fauces, quò major quàm antea, fœditas exprimatur.

Vocis autem *circumflexa & moderatæ exemplum eſt.*

Pro Lig. Quid enim, Tubero tuus ille diſtrictus in acie Pharſalica gladius agebat? cujus latus ille mucro petebat? qui ſenſus erat armorum tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?

CAP. VI. De voce affectuum.

ATq; hæc communia affectuum ferè omnium. *Specialia quædam ſunt in ſingulis affectibus, quorum pulſum actumque voces exprimunt. Itaque in alio affectu vocis aliud genus eſt.*

Qua de re jam ante Ariſtotelem Thraſymachus ἐν τοῖς ἐλέοις quædam præceperat: nec Ariſtoteles primus videtur id animadvertiſſe, præſertim cùm ab eo Thraſymachus hac de re appelletur.

In miſeratione igitur *vox erit flexibilis, plena, interrupta, flebilis.*

Ut in illo Gracchanæ orationis loco: *Quò me miſer conferam? quò vertam? in Capitoliumne? at fratris ſanguine redundat: an domum? matrémne ut miſeram lamentantem que videam & abjectam?* Quæ à Graccho, Tullius ait, acta ſic eſſe oculis, voce, geſtu, inimici ut lacrymas tenere non poſſent.

In iracundia vox contraria, eſt acuta, incitata, crebrò incidens.

Phil. 2. O *præclaram illam eloquentiam tuam, cùm es nudus concionatus! Quid turpius? quid fœdius? quid ſuppliciis omnibus dignius? Nam expectas, dum te ſtimulis fodiam? Hæc te, ſi ullam partem habes ſenſus, lacerat, hæc te cruentat oratio. Vereor, nè imminuam ſummorum virorum authoritatem & gloriam; dicam tamen dolore commotus: Quid indignius, quàm vivere eum, qui impoſuerit diadema, cùm omnes fateantur jure interfectum eſſe qui abjecerit?* Talem vocem requirit reicientia illa,

Jam

Iam cœlum terrámque meo sine numine venti, &c.

In metu & verecundia contractus & hæsitans sonus est. Terent. Eunuch.

Totus, Parmeno, tremo, horreóq; postquam aspexi hanc.

Talis vox Ciceronis fuit in plerisque exordiis: ut pro Deiotaro etiam significatur: *Cùm in omnibus causis gravioribus, C. Cæsar, initio dicendi commoveri soleam vehementiùs, quàm videtur vel usus, vel ætas mea postulare; tum in hac causa ità me multa perturbant, ut quantum mea fides studii mihi afferat ad salutem regis Deiotari defendendam, tantum facultatis timor detrahat.*

In voluptate tenerum, lene, effusum, hilaratum vocis genus optatur.

Qualis est illa vox Æneæ, pictum in tapetis Trojæ excidium intuentis;

Constitit, & lacrymans, Quis jam locus (inquit) Achate,
Quæ regio in terris nostri non plena laboris?
En Priamus: sunt hîc etiam sua præmia laudi,
Sunt lacrymæ rerum, & mentem mortalia tangunt.
Solve metus: feret hæc aliquam tibi fama salutem.

Dolor sine commiseratione grave quiddam & imo pressu ac sono obductum requirit.

In Pison. Meministine cœnam, cùm ad te quintâ ferè horâ, cum C. Pisone venissem, nescio quo è gurgustio te prodire, involuto capite, solea rum? &, cùm isto ore fœtido teterrimam nobis popinam inhalâsses, excusatione te uti valetudinis, quòd diceres vinolentis te quibusdam medicamentis solere curari? quam nos causam cùm accepissemus, (quid enim facere poteramus?) paulisper stetimus in illo ganearum tuarum nidore atque fumo, unde tu nos cùm

improbissimè respondendo, tum turpissimè eructando ejecisti.

In blandiendo, fatendo, satisfaciendo, rogando, levis vox & submissa est. Æneid. 4.

Mene fugis? per ego has lacrymas dextramque tuam, te
(Quando aliud mihi jam miseræ nil ipsa reliqui)
Per connubia nostra, per inceptos hymenæos:
Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam
Dulce meum: miserere domus labentis, & istam
Oro (si quis adhuc precibus locus) exue mentem.

Atq; hæc de vocis & in singulis verbis & in totis affectibus, moderatione: ad quam exercendam optimum esse censet Fabius ediscere quàm maximè varia, quæ flexus omnes habeant, eáque quotidie ità dicere, ut agimus; ut simul in omnia paremur. Sic Cicero vitium huic moderationi contrarium emendavit. Omnia enim sine remissione, sine varietate, vi summâ vocis & totius corporis contentione dicebat. Sed peragratâ Græciâ & Asiâ, omnium generum rhetoribus auscultatis, & ad hoc remedium adhibitis, tandem non modò exercitator, sed propè mutatus rediit. Medicina tamen ista continuata est diutiùs, ut à cæna post solis occasum frictiones, & certorum spatiorum inambulationes tenerentur. Recreandæ voculæ causâ necesse est mihi ambulare: scribit jam ætate gravis ad Atticũ. Quintilianus huc adjungit unctiones, temperantiam Venetis & victus.

CAP. VII. De præstantia actionis.

HActenus de voce: *Actionis lex & gestus* superest (quam Quintilianus Chironomiam appellat)

pellat) *virtutis multò majoris, quàm ulla vox esse possit.* In iis enim omnibus quæ sunt actionis, inest quædam vis à natura data: quare etiam hâc imperiti, hâc vulgus, hâc denique barbari maximè commoventur. Verba enim neminem movent, nisi eum qui ejusdem linguæ societate conjunctus est: sententiæque sæpe acutæ non acutorum hominum sensus prætervolant. Actio, quæ præ se motum animi fert, omnes movet: iisdem enim omnium animi motibus concitantur, & eos iisdem notis & in aliis agnoscunt, & in se ipsi judicant. Argumento magno est pantomimus: qui solo gestu, sine voce, omnia spectantibus significat; ut gestus in tanta per tot gentes linguarum diversitate, tanquam communis, hominum sermo esse videatur. Imò verò etiam bestiarum, quæ signis affectus suos enuntiant: quin etiam rerum inanimatarum: sic enim picturæ & imagines tacitæ loquuntur. Itaque *Gestus, sermo corporis & eloquentia recte à Cicerone nominatur:* in eóque summum studium duo summi oratores Demosthenes & Cicero posuêre. Demosthenes speculum grande intuens, componebat actionem & gestum corporis, & quamvis fulgor ille siniſtras imagines redderet, suis demum oculis, quod efficeret, credidit. Quin etiam Satyrum histrionem ad eas artes magistrum adhibuit. Et Cicero histrionibus quoque hujus doctrinæ magistris, Roscio comœdo, & Æsopo Tragœdo, usus est. Chironomiam verò Quintilian. author est ab heroicis usque temporibus repetitam, ab ipso etiam Socrate probatam, à Platone quoque in par-

te civilium positam virtutum. Quare nec Aristoteles primus id animadvertit.

CAP. VIII. De gestu totius corporis.

Lex una hîc summa est, ut omnes vocis flectiones subjequatur gestus, non hîc verba exprimens scenicus, sed universam rem & sententiam non demonstratione, sed significatione declarans, laterum inflexione hâc forti & virili, non ab scena & histrionibus, sed ab armis, aut etiam à palæstra.

Trunco igitur *totius corporis orator seipsum moderetur, & virili laterum flexione, gestúmq; magis ad sensus, quàm ad verba accommodet.*

Motus gesticulatorius ridiculus est. Sextus Titius tam solutus & mollis in gestu fuit, sicut est in Bruto, ut saltatio quædam nasceretur, cui Titius nomen esset. Et Hortensius, tanquam histrio appellatus gesticularia Dionysia notissimæ saltatriculæ nomine, ut apud Gellium est, & nominatim à Cicerone dictum, in motu & gestu plus artis habuisse, quàm esset oratori satis. Sed in his immoderatum studium reprehenditur.

Status verò corporis sit secundum naturam erectus & excelsus.

Etenim natura

Os homini sublime dedit, cœlúmque videre
Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus:

Contraria autem nutatio & vacillatio quàm indecora sit, Curionis motus ille argumento est: quem Julius (ut est in Bruto) in perpetuum notavit, cùm ex eo in utramque partem toto corpore vacillante quæsivit,

quæsivit, quis loqueretur è lintre. Et Qu. Sicinius homo impurus, sed admodum ridiculus : Is cùm tribun. pleb. Curionem & Octavium consules produxisset, Curióque multa dixisset, sedente Cn. Octavio collega, qui devinctus erat fasciis, & multis medicamentis, propter dolorem artuum, delibutus; Nunquam (inquit) Octavi, collegæ tuo gratiam referes, qui nisi se suo more jactavisset, hodie te istic muscæ comedissent. Atque hæc de corporis universi gestu.

CAP. IX. De gestu capitis, frontis, & oculorum.

PArtium item sua quædam ratio est, & quidem præcipua capitis, cum illo corporis statu consentientis.

Demisso capite humilitas & modestia significatur.

Et hoc gestu poëta verecundiam reginæ exprimit. Æneid. 1.

Tum breviter Dido vultum demissa profatur.

Eundem modestiæ gestum proponit Homerus Vlyssis exemplo, quem dicit stetisse oculis in terram defixis, immotóque sceptro, priusquã illam eloquentiæ procellam effunderet. Eoque gestu par est Ciceronis timorem in principiis significatum esse: quinetiam id testificatur oratione illâ, *Cùm in omnibus causis, C. Cæsar, &c.*

Aspectus vertitur eòdem, quò gestus corporis, exceptis, quæ aut damnanda, aut removenda sint, ut videamur aversari. Æneid.

——Dii talem terris avertite pestem. Æneid. 1.

——Haud equidem tali me dignor honore.

Solo tamen capite gestum facere aut frequenter facere

cere vitiosum scenicis doctoribus visum est: frontem ferire in dolore, Ciceroni videtur oratorium, Fabio autem scenicum.

Sed *in ore ac vultu sunt omnia: in eo autem ipso dominatus est omnis oculorum. Vultus autem imago est animi, indices oculi.*

Quare cùm effeceris, nè quid ineptum aut vultuosum sit, tum oculorum magna debet esse moderatio; qui, quot animi motus sint, tot significationes & commutationes habent. Tullius in Pisone cavillatur oculorum motum. Cùm esses interrogatus (ait) quid sentires de consulatu meo: gravis author (Calatinus, credo, aliquis, aut Africanus, aut Maximus & non Cæsonius semiplacentinus, Calventius) respondes, altero ad frontem sublato altero ad mentum depresso supercilio, crudelitatem tibi non placere. Qualis illa nimirum comici patris, interim concitati, interim lenis persona est: similis enim est inæqualitas.

Narium, labiorum, menti, cervicum, humerorum vitia magis notantur.

Humeros jactabat Demosthenes: sed hoc vitium ità dicitur emendâsse. ut, cùm in angusto quodam pulpito stans diceret, hasta humero dependens immineret: ut, si calore dicendi vitare id excidisset, offensatione illâ commoneretur.

CAP. X. De gestu brachii, manus, digitorum.

AT brachium procerius projectum, quasi quoddam telum orationis est: continuóque ac de-

decurrentes locos maximè decet, & cùm ſpecioſius quiddam uberiúſque dicendum eſt.

Sicut illud; *Saxa atque ſolitudines voci reſpondent:* expatiatur in latus, & ipſa quodammodo ſe cũ militari iſto geſtu fundit oratio.

Siniſtrum verò *brachium, ſi quid eo agendum ſit, eò uſque allevandum eſt, ut quaſi normalem angulum faciat.*

Manus autem *minùs arguta, digitis ſubſequens verba, non exprimens, tantum poteſt, ut ſine hac trunca videatur actio.*

Nam cæteræ partes loquentem adjuvant, manus prope ipſa loquitur. Hinc Perſianum illud ſatyr. 4,

Ergo ubi commota ferver plebecula bile,
Fert animus calidæ feciſſe ſilentia turbæ
Majeſtate manûs.

Siniſtra autem *ſola nunquam geſtum facit; dextræ ſeſe frequenter accommodat.*

Sic junctis manibus Addubitatio illa Gracchana agenda eſt: *Quò me miſer conferam* &c. Quantus verò ſit junctarum manuum geſtus, exemplum poëtæ demonſtrat, Æneid. 1.

Ingemit, & duplices tendens ad ſydera palmas,
Talia voce refert: O terque quaterque beati,
Queis ante ora patrum, Trojæ ſub mœnibus altis
Contigit oppetere!

Hic poëta geſtum præmonſtravit. Manus verò complodere, eſt ſcenicum.

Atque hæc de univerſa manu.

In cujus digitis, ſingularis geſtus quidem eſt atque

atq; ille inprimis maximè communis quo medius digitus in pollicem contrahitur explicatis tribus; duóq; medii sub pollicem veniunt, & gestus est instantior; & tribus pollice pressis, index ille (quo Crassum in exprimendo animi dolore atq; impetu scienter usum significat Antonius) *explicare solet.*

Is in exprobrando & indicando (unde ei nomen est) *alternatâ ac spectante humerum manu paulùm inclinatus affirmat, versus in terram urget: aliquando pro numero unitatis est.*

Est autem & ille verecundæ orationi aptissimus, quo quatuor primis leviter in summum coëuntibus digitis non procul ab ore, aut pectore fertur ad nos manus, & deinde prona ac paululum prolata laxatur.

Quintilianus credit hoc modo cœpisse Demosthenem in illo pro Ctesiphonte timido summissóque principio: sic item formatam Ciceronis manum, cùm diceret; *Si quid est in me ingenii, (judices) quod sentio quàm sit exiguum,* &c. Atque digitorum gestus tam insignis est: vetat tamen Tullius, nè ullæ sint argutiæ digitorum, nè ad numerum cadat articulus. Fit & ille habitus qui pacificator in statuis solet esse, qui inclinato in humerum dextrum capite, brachio ab aure protenso manum infesto pollice extendit: qui quidem maximè placuit iis, qui se dicere sublatâ manu jactabant.

CAP. XI. De gestu pectoris, femoris, pedis.

IN cæteris vitia ferè notata sunt: ut pectus ac ventrem projicere; cædere etiam pectus, Fabio scenicum est.

At

At femur ferire (quod Athenis primus fecisse creditur Cleon) *usitatum, & indignatos decet, & excitat auditorem.*

In pedibus verò *status & incessus observatur.*

In dextrum ac lævum latus vacillare alternis pedibus insistendo ridiculum est.

Suppositio tamen pedis in contentionibus & incipiendis & finiendis est opportuna.

Incessus permissus est oratori, sed rarus, & tantùm in causis publicis, ubi suggestum amplum & spatiosum est; ubi etiam multi sunt judices: proindeque in senatu, ubi plures, & in concione, ubi longè plurimi.

Discursare tamen ineptissimum: urbanéq; Flavius Virginius interrogavit de quodam suo antisophista, quot milla passuum declamâsset.

Atque hæc de corporis gestu, qui magnis oratoribus instrumentum eloquentiæ prorsus admirabile fuit, quin adversus oratores hujus ipsius artificii fastidiosos contemptores argumentum hinc sumptum est.

Nam cùm Tullius adversus Callidium, hæresis illius oratorem diceret, pro argumento refutationis posuit, quòd veneni sibi comparati causam tam solutè egisset, tam leniter, tam oscitanter, tam sine corporis gestu. *Tu Marce Callidi* (inquit) *nisi fingeres, sic ageres? præsertim cùm istâ eloquentiâ alienorum hominum pericula defendere acerrimè soleas, tuum negligeres? ubi dolor? ubi ardor animi? qui etiam ex infantium ingeniis elicere voces & querelas solet: nulla perturbatio animi*

animi, nulla corporis, frons non percuſſa, non femur, pedis, quod minimum eſt, nulla ſupploſio. Itaque, tantum abfuit, ut inflammares noſtros animos, ſomnum iſto loco vix tenebamus. Sic Tullius Callidium in ipſo foro tanquam in aliquo rhetoricæ ludo condiſcipulum non ſatis in arte, quam profiteretur, attentum & conſideratum vellicavit.

FINIS.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI.

Cap.		Pag.
1	Quid Rhetorica & quid Elocutio,	1
2	Quid Tropus, Κατάχρησις, Περιφολή, Ἀλληγορία	2
3	De Metonymia cauſæ,	3
4	De Metonymia effecti,	5
5	De Metonymia ſubjecti,	ibid.
6	De Metonymia adjuncti,	7
7	De Ironia,	9
8	De Metaphora,	11
9	De Synecdoche membri,	13
10	De Synecdoche ſpeciei,	14
11	De Synecdoche integri,	16
12	De Synecdoche generis,	ibid.
13	De Epilogo Troporum,	17
14	Quid Figura, & quid Figura Dictionis,	18
15	De Rythmo,	19
16	De Metro,	21
17	De numeri oratorii origine & laude,	23
18	De numeri oratorii obſervatione,	25
19	De Epizeuxi,	30
20	De Anadiploſi,	31
21	De Climace,	ibid.
22	De Anaphora,	32
23	De Epiſtrophe,	33
24	De Epanalepſi,	35
25	De Epanodo,	ibid.
26	De Paronomaſia,	36

27 De

27 *De Polyptoto*, 37
28 *Quid Figura Sententiæ, & quæ vis ipsius*, ibid.
29 *De Exclamatione*, 39
30 *De Epanorthosi*, 41
31 *De Aposiopesi*, 42
32 *De Apostrophe*, 43
33 *De Prosopopœia*, 45
34 *De Addubitatione*, 49
35 *De Communicatione*, 51
36 *De Occupatione*, 52
37 *De Permissione*, 54
38 *De Concessione*, 55
39 *De Epilogo Elocutionis*, 56

LIBRI II.

Cap. Pag.
1 DE præstantia Pronuntiationis, 57
2 *De moderatione vocis*, 58
3 *De voce in singulis verbis*, 60
4 *De cantico vocis*, 61
5 *De vocis intentione & remissione*, 62
6 *De voce affectuum*, 64
7 *De præstantia actionis*, 66
8 *De gestu totius corporis*, 68
9 *De gestu capitis, frontis, & oculorum*, 69
10 *De gestu brachii, manus, digitorum*, 70
11 *De gestu pectoris, femoris, pedis*, 72

FINIS.